

Àmbit social i criminològic

Ajuts a la investigació 2015

Avaluació i validació del *Programa Mirall*

**per a l'abordatge de la violència en
l'àmbit familiar de joves infractors(I)**

Autors

Federico Diego i Espuny, Nicolas Barnes Mendez, Sergio Navarro González, Aida Solano Marquina, Sara Repiso Amigo, Jordi Burcet Solé i Àngel Gràcia Murillo

2016

AVALUACIÓ I VALIDACIÓ DEL PROGRAMA MIRALL

**PER A L'ABORDATGE DE LA
VIOLÈNCIA EN L'AMBIT FAMILIAR DE
JOVES INFRACTORS**

Responsable

- F. Diego Espuny, pedagog, Dep. Justícia. Serveis a Terres de l' Ebre

Equip investigador:

- Sara Repiso, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Aida Solano psicòleg de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Sergio Navarro psicòleg de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Nicolas Barnes, psicòleg de l'Equip d'Assessorament Tècnic Penal
- Angel Gràcia, psicòleg del programa Voluntaris per la Convivència
- Jordi Burcet i Solé, Coordinador de Medi Obert de Justícia Juvenil

Equip col.laborador

- Francesc Moreno, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Eulalia Quilez, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Rosa Valero, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Bouchra Haji-Es-Habri, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Alba Manobens, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Anna Blasco, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Eduard Isals, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- Vanesa Blanco, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil
- J.Pol Blasco, tècnic de Medi Obert de Justícia Juvenil

Equip de monitors:

- Gerardo Álvarez del Puerto, monitor MIRALL (q.p.d).
- Oscar Arbiol, monitor MIRALL.

Assessor:

- Màrius Martínez, professor UAB, assessor en metodologia

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

Índex

Advertiment preliminar	7
1. Introducció.....	8
2. Objectius de la recerca per al 2015	21
3. Marc teòric	22
4. Hipòtesis.....	29
5. Metodologia	30
6. Edicions del Programa Mirall durant el 2015.....	34
7. Resultats	39
7.1. Hipòtesis: - La participació d'un grup de joves a través del programa "Mirall", simultàniament a la participació d'un grup de pares a través del programa "Límits", millora la resolució de conflictes de forma no violenta.	39
7.1.1. Pel que fa a la reincidència.....	39
7.1.2. Pel que fa a la percepció del canvi, auto informat.....	39
7.1.3. Pel que fa a la percepció d'assertivitat dels joves	43
7.2. Hipòtesis: - L'increment del nombre de sessions en què participa el monitor MIRALL, millora el nivell de motivació i participació dels joves -.....	44
7.3. Hipòtesis: - La realització simultània d'ambdós programes facilita el nivell d'assistència d'aquells joves, els quals almenys un dels dos pares, ha participat també al programa Límits.....	46
7.4. Hipòtesis: - El pilotatge del programa i la introducció de millores a les sessions fa que augmenti l'eficàcia didàctica	47
7.4.1. Valoració global de les sessions	48
7.4.2. Incentius i condicionants a la participació	50
7.4.3. Valoració de la participació del Tècnic de Medi Obert	51
7.4.4. Valoració del treball <i>entre sessions</i>	52
7.5. Hipòtesis: - La observació sistemàtica i la valoració de la comprensió dels continguts per part dels joves, han permès adaptar i adequar el programa a la població destinatària	52
7.6. Hipòtesis: - La participació en el programa augmenta la consciència de problema per part dels joves	55

8. Conclusions	59
9. Limitació i propostes d'optimització per noves edicions Mirall	62
10. Referències bibliogràfiques	64
11. Annexos	70
11.2. Annex 2 Tres valoracions	71
11.3. Annex 3	74
11.4. Annex 4	82
11.5. Annex 5	84
11.6. Annex 6. Qüestionaris de comprensió de la 1a i 2a edició del 2015.....	85
11.7. Annex 7. Avaluació del CASB test d'assertivitat i de URICA test predisposició per al canvi.....	99
11.8. Annex 8. Exemple de sessió del programa MIRALL.....	107
11.9. Annex 9. Exemple de treball entre sessions	116

Advertiment preliminar

Aquesta és una investigació/acció en dos anys. La present memòria 2015 correspon al primer i nomès inclou la valoració de l'edició prototip del 2014 i de les dues realitzades el 2015. Així com el plantejament de la metodologia d'investigació/ acció que s'ha començat a emprar per l'avaluació de resultats.

Es tracta doncs de l'inici d'aplicació del programa MIRALL que vol situar i donar comptes del treball durant l'any inicial , amb els evidències i valoracions.

A la memòria del 2016, està previst que hi figuri l' avaluació sumativa de resultats de totes les edicions, resumint el període de preparació i recerca per culminar-ho amb l'edició definitiva del programa, corregida i amb totes les revisions i després en les 4 edicions pilot. S'afegirà també el plantejament i aplicació del curs per a monitors Mirall, amb els corresponents annexes i referències bibliogràfiques.

Tots el noms propis dels participants han estat canviats, inventats o fingits.

Es mantenen uns noms per evidenciar i donar relleu a la voluntat individualitzadora del programa, "en acció i en procés". Sempre protagonitzat per un/a jove, inicialment relacionat de forma conflictiva o violenta amb un progenitor/a, company/a, o parella i amb la intervenció directa d'un tècnic de medi obert, en l'execució d'una mesura de Llibertat Vigilada, imposada pel Jutjat de Menors de Tarragona.

Volem agrair a tots els joves i als pares que han participat en les diferents edicions, així mateix hem de donar també els gràcies a l'indispensable recolzament i complicitat de l'equip de col.laboradors, dels monitors Mirall, de l'assessor en metodologia, així com de l'enriquidora lectura crítica de l'àrea de recerca del CEFJE, Marta Ferré, Manel Capdevila i Berta Framis. I també agrair la col.laboració indirecta però necessària dels caps de secció i de servei així com de tots el companys dels respectius àmbits territorials on s'ha preparat, presentat, desenvolupat, aplicat i avaluat el pilotatge del programa.

1. Introducció

L'any 2009, l'Àrea de Medi Obert de la Direcció General de Justícia Juvenil del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya va promoure l'elaboració i implementació d'un programa educatiu estructurat i dirigit a pares que patien situacions de violència per part dels propis fills o ascendent, dintre de l'àmbit familiar. Aquest programa va ser batejat¹ amb el nom de LÍMITS.

El programa LÍMITS, que parteix originàriament del programa PROTEGO per a la prevenció de les addiccions, té com a finalitat reflexionar i donar a conèixer als pares i mares de fills amb problemes de conducta, noves pautes educatives per tal de poder reduir la conflictivitat familiar i els factors de risc als que estan exposats els fills, a més, d'augmentar-ne els factors de protecció.

Des d'aleshores l'Equip de Medi Obert (d'ara en endavant EMO) va implementar diverses edicions del programa LÍMITS, amb un alt grau de satisfacció per part dels pares participants.

Tot i amb això, tant els tècnics de Medi Obert (d'ara en endavant TMO) com els diferents monitors que varen implementar el programa varen poder constatar la necessitat de què el programa per a pares pogués ser complementat amb un programa per als joves involucrats en la mateixa situació de conflicte.

Tot i que l'Àrea de Medi Obert ja disposava d'eines i programes que tractaven les diferents problemàtiques dels menors i joves amb mesures judicials en medi obert, no comptava amb cap programa específic que abordés la problemàtica de la violència dels fills en el si de les relacions familiars.

Cinc anys després, mentre finalitza l'avaluació d'un nombre significatiu d'edicions i es presenten esperançadors resultats l'any 2014 pel que fa el programa "LÍMITS" adreçat a les famílies, sorgeix la possibilitat de treballar en la creació d'una eina educativa complementaria però dirigida a joves que han

---

¹ Elaborat per Larriba, J. i Duran, A. M (2009). Límits: programa d'actuació preventiva familiar de la transgressió i del consum de drogues en menors i joves que passen pel circuit de la justícia juvenil. Generalitat de Catalunya. A partir d'aplicacions 2011-2013 es va realitzar per Martínez, M. i Arnau L.(2015) 'Recerca avaluativa sobre el programa "Límits".

utilitzat la violència en les seves relacions intrafamiliars. En aquest moment, diferents professionals del Servei de Suport a l'Execució Penal de Tarragona i de la Secció d'Execució Penal de Terres de l'Ebre s' acolleixen a una convocatòria del programa de justícia europeu *OUT in OUT*, i el Departament de Justícia va seleccionar entre d'altre el Programa MIRALL per l'abordatge de la violència dels joves en l'àmbit familiar².

Es tracta d'un programa educatiu per a reduir la utilització de la violència en l'àmbit familiar per part dels menors i, simultàniament, el programa es vertebrava dos pilars més:

- La inclusió d'un monitor Mirall, es a dir, d'un adult que, havent passat per una situació vital d'utilització de la violència en l'àmbit familiar i havent superat amb èxit un programa formatiu (PF contra la Violència de Gènere VG) més que terapèutic com a part de la seva condemna penal, ara estigués en condicions de prestar el seu testimoni com a "mirall" identificador per al conjunt de menors.
- La realització en paral·lel del programa LIMITS amb els pares/mares i/o tutors dels menors participants. El programa LIMITS és, tal i com es comenta més a d'alt, una altra eina destinada a treballar amb els adults per l'adquisició de noves pautes educatives que ajudin a millorar les relacions intrafamiliars.

L'elaboració del programa Mirall parteix d'una exhaustiva revisió d'altres programes educatius destinats a l'abordatge de joves amb conductes violentes dintre de l'àmbit familiar (veure Taula 1 i Annex, Taula 11.1).

---

² Els resultats d'aquesta primera etapa van ser presentar en la Jornada de transferència de bones pràctiques el 28.11.2014 en el CEFJE.
http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/formacio_recerca_i_docum/formacio/acces_lliure/2014/jornada_outinout_20141128_programa.pdf
Consultat del programa sencer 30.11.2015

Taula 1. Programes grupals per l'abordatge de joves amb problemes de violència, en comparació amb el proposat i analitzats per aquest estudi.

PROGRAMES GRUPALS PER JOVES			
Programa pilot MIRALL d'abordatge de violència en l'àmbit familiar en medi obert (2014)	Programa de tratamiento educativo y terapéutico por maltrato familiar ascendente (2013)	Programa de tratamiento y control de la conducta violenta con jóvenes que cumplen medidas en medio abierto (2010)	Programa de prevención de la violencia filioparental (2012)
Generalitat de Catalunya- Departament de Justícia	Agencia de la Comunidad de Madrid para la Reeducación y Reinserción del Menor Infactor	Generalitat de Catalunya	Instituto Cántabro de Servicios Sociales
38h.	31h.	37,30h.	12h.

De la mateixa manera, el programa MIRALL neix també de l'anàlisi de diferents programes educatius i/o de tractament dirigits a pares que pateixen aquesta problemàtica (veure Taula 2). Així, es varen analitzar les següents propostes:

- Límits (2009)
- Guía de Competencias Emocionales, Educativa y Parentales (2009)
- Guia Pràctica para las escalas de padres y abuelos (2011)
- Prevención de la violencia filioparental (2012)
- Créixer en família (2013)
- Aprender en familia (2a ed. 2014)

Taula 2. Programes d'entrenament d'habilitats parentals

LIMITS (2009)	Aprende junts, créixer en família (2014)	Créixer en família (2013)	Prevenió de la violència filo-parental (2012)	Guia pràctica "Enseñar a los hijos a convivir" (2011)	Guía de Competencias Emocionales, Educativas y Parentales (2009)
Departaments de Justícia i de Salut (Generalitat Catalunya)	Obra Social "La Caixa"	Secretaria de Família (Generalitat Catalunya)	Instituto Cántabro de Servicios Sociales	Dr.Manuel Segura Ed.Desclée B Bilbao	Ministerio Gobierno de España
Durada 16h	Durada 15h	Durada 12h	Durada 12h	Durada 20h	Durada 22h

L'equip investigador de Mirall sempre va tenir la pretensió de partir i d'aprofitar tots els materials ja elaborats, aplicats i validats per altres equips, entitats i administracions en l'abordatge de la violència intrafamiliar.

Una vegada feta la revisió esmentada, van començar a treballar sobre la base de tres eixos que vertebrarien el programa:

1. La implicació del tècnic de medi obert (TMO), motivant, orientant i fent el seguiment del menor en el marc de l'execució de la mesura judicial imposada.
2. La participació dels pares en el programa LÍMITS. Es va determinar que, quan es donés la oportunitat, el programa podia córrer en paral·lel a l'aplicació del programa MIRALL, tot aprofitant els esforços conjunts i les sinergies impulsades pel Tècnic de Medi Obert.
3. La participació d' un adult que, havent estat condemnat per un delictes de violència intrafamiliar, ha realitzat amb èxit un programa de tractament específic. Seran els anomenats "monitors Mirall". Aquest és un altre

element innovador o característic d'aquesta proposta educativa. La participació del monitor Mirall està articulada al llarg del programa perquè intervingui en algunes sessions on pot aportar la seva experiència, tan vital com terapèutica i, d'aquesta manera pugui esdevenir un referent positiu del/la jove i una persona on s'hi pugui reflectir.

Vista la necessitat de cercar un abordatge específic de la violència intrafamiliar perpetrada per menors i esmentats també els pilars que han de sostenir el programa MIRALL, el següent pas era començar a elaborar les diferents unitats temàtiques que haurien de formar part del programa d'intervenció. Per arribar a aquest primer esquelet del programa van transitar dos camins.

En primer lloc, van procedir a l'anàlisi d'una mostra representativa d'aquest tipus de població. Concretament ens van centrar en la població juvenil condemnada pel Jutjat de Menors de Tarragona durant el primer trimestre de 2014 per delictes violents dins de l'àmbit familiar i que actualment estaven en seguiment per l'Equip de Medi Obert de Tarragona i de Terres de l'Ebre.

Una vegada seleccionada la mostra, es va procedir a analitzar les valoracions de risc de cada menor elaborades a través de l'instrument de valoració SAVRY³, per poder quantificar quins eren els ítems que més es repetien i, objectivant, quins eren *els factors de risc i de protecció que afecten al/la jove*.

Es van analitzar deu factors històrics, cinc contextuals, vuit personals i sis de protecció i els resultats van indicar segons mostra la *Taula 4 Anàlisi de factors SAVRY entre joves amb mesures de medi obert*, una major freqüència d'aparició de vuit factors de risc:

1. Escassa habilitat dels pares per educar (14)
2. Problemes amb el maneig de l'enuig (12)
3. Violència prèvia (11)

---

³ SAVRY: Manual per a la valoració estructurada de risc en violència en joves. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Generalitat de Catalunya. 2003

4. Estrès experimentat i incapacitat per afrontar dificultats (11)
5. Actituds negatives (10)
6. Baix nivell d'empatia/remordiment (10)
7. Assumpció de risc / impulsivitat (8)
8. Baix rendiment a l'escola (8)

El SAVRY es un instrument que valora el risc dels joves de cometre fets violents. Va ser creat per (Bartel, Borum i Forth l'any 2000), i es basa en la valoració professional estructurada de 24 ítems o factors de risc i 6 factors de protecció. Cada factor es valora (alt, moderat o baix), l'instrument també preveu poder assenyalar aquells factors que es consideren crítics, (especialment rellevants), per al les intervencions i la possibilitat de fer una valoració global del risc de cometre nous actes violents. Va essent utilitzat sistemàticament pels tècnics de la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil des del 2007 en les valoracions del risc de reincidència dels joves que compleixen mesures.

Taula 3. Anàlisi de factors SAVRY entre joves amb delictes de violència familiar i amb mesura de medi obert durant l'any 2014

Enumeració	Factors Històrics	Crític	Alt	Núm d'ordre
1	Violència prèvia	4	7	11
2	Hª d'actes delictius no violents	0	0	0
3	Inici precoç de la violència	2	1	3
4	Fracàs d'intervencions anteriors	1	2	3
5	Intents d'autolesió o de suïcidi	0	0	0
6	Exposició de la violència en la llar	1	1	2
7	Hª de maltractament infantil	2	2	4
8	Delinqüència dels pares o cuidadors	0	2	2
9	Separació precoç dels pares o cuidadors	2	3	5
10	Baix rendiment a l'escola	4	4	8

Enumeració	Riscs socials /Contextuals	Crític	Alt	Núm. d'ordre
1	Delinqüència en el grup d'iguals	3	2	5
2	Rebuig del grup d'iguals	1	0	1
3	Estrès experimentat i incapacitat per afrontar dificultats	6	5	11
4	Escassa habilitat dels pares per educar	8	6	14
5	Manca de suport personal/social d'altres adults	3	2	5
6	Entorn marginal	0	1	1
Enumeració	Riscs Individuals	Crític	Alt	Núm. d'ordre
1	Actituds negatives	6	4	10
2	Assumpció de riscos/impulsivitat	3	5	8
3	Problemes de consum de substàncies tòxiques	5	2	7
4	Problemes amb el maneig de l'enuig	7	5	12
5	Baix nivell d'empatia/remordiment	4	6	10
6	Problemes de concentració i hiperactivitat	0	1	1
7	Baixa col·laboració en les intervencions	2	2	4
8	Baix interès/compromís escolar o laboral	4	3	7
Enumeració	Factors de protecció	Crític	Alt	Núm. d'ordre
1	Implicació prosocial	2	6	8
2	Suport social fort	2	5	7
3	Forta vinculació amb un adult prosocial	2	6	8
4	Actitud positiva cap a les intervencions i l'autoritat	2	6	8

5	Fort compromís amb l'escola o el treball	2	5	7
6	Perseverança com a tret de personalitat	1	7	8
Resum del risc				
1	Resum global del risc	3	4	7
2	Resum de risc per delictes violents	2	3	5
Riscs afegits				
1	Mantenir vincles amb les recursos de l'entorn	0	4	4
2	Actitud familiar davant del delicte	0	1	1
3	Locus de control extern	1	4	4
4	Relacions de parella dissocials	0	1	1

De l'anàlisi de les valoracions de risc SAVRY realitzades durant el 2014 per l'Equip de Medi Obert de Tarragona i pel de Terres de l'Ebre, dels joves amb mesura imposada per delictes de violència en l'àmbit familiar, es va poder destacar que hi havia 8 factors que de manera repetitiva i constant, destacaven significativament per sobre dels altres com a alts o crítics en les valoracions de risc de reincidència en delictes violents dels joves que prèviament havíem seleccionat.

En segon lloc, i una vegada feta la recerca i revisió de programes vigents, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat, que tractessin temes de conducta violenta dins de l'àmbit familiar, es va fer una selecció d'aquelles unitats temàtiques que més tenien a veure amb la població diana. D'aquesta primera tria van sortir una sèrie de temes que, al parer de tots els integrants del grup d'investigació, s'havien d'incloure al nou programa.

En tercer lloc es varen tenir en compte les matèries tractades al programa LÍMITS, ja que la intenció era impartir els dos programes de forma paral·lela i

es volia incidir tant als pares com als joves en les mateixes àrees afegint en aquests el testimoniatge del monitor en certes sessions. A partir d'aquestes tres vies, més la bibliografia consultada i, per suposat, tenint en compte els eixos ja explicats, es van dissenyar les sessions del programa MIRALL segons queda recollit a la següent taula:

Taula 4. Tipus de sessió (individual/grup) i unitats temàtiques programa MIRALL, i en paral·lel les unitats temàtiques del programa LÍMITS per a pares

Sessions	Programa MIRALL	Programa LÍMITS
Individual 1 amb TMO	Introducció i explicació del programa. Motivar la seva participació.	
Sessió grupal 1	♠ ⁴ Definició del problema.	Aprendre a definir objectius de canvi de conducta dels fills
Sessió grupal 2	♠Les emocions	Habilitats de comunicació
Sessió grupal 3	Els pensaments.	Reducció dels conflictes i millora de les relacions familiars
Sessió grupal 4	♠Les conductes.	Establiment de normes i límits
Sessió grupal 5	♠Les normes	Supervisió, sancions i vinculació familiar
Individual 2 amb TMO	Reforçament de la seva assistència i participació, repàs del treball fet i aclariment de dubtes.	
Sessió grupal 6	♠Estils de relació.	Resolució de problemes
Sessió grupal 7	♠Resolució de conflictes	Posició familiar sobre el tabac, l'alcohol i la resta de drogues
Sessió grupal 8	Estadis del canvi	Seguiment
Individual 3 amb TMO	Reforçament per la seva assistència i participació, repàs de tot el treballat i avaluació del què ha après.	
Sessió grupal 9 ⁵ (conjunta)	Amb la participació dels pares que han participat del programa LÍMITS i els seus fills al programa MIRALL.	

⁴ Sessions ♠ amb participació del monitor MIRALL a les edicions del 2015.

⁵ L'annex 8 inclou aquesta sessió grupal i conjunta, dissenyada per a pares/mares i fills/filles, a mode d'exemple per veure l'estructura de les sessions.

L'última sessió grupal, la número 9, és on conflueixen les aplicacions dels programes LIMITS i MIRALL. Aquesta sessió està dissenyada perquè pares/mares i fills s'ajuntin i treballin junts la problemàtica familiar, amb la guia dels aplicadors i basant-se en tot l'après en ambdós programes.

Una vegada redactat el programa, el vam posar a prova. Per això, vam seleccionar, de manera preferent, joves que estiguessin condemnats per la comissió de delictes relacionats amb la violència en l'àmbit domèstic, però a la vegada vam optar per admetre també la participació d'altres joves que, no tenint aquest tret d'haver perpetrat violència a la llar, sí complien amb els factors ja enumerats del SAVRY.

El grup pilot del 2014 va estar format inicialment per 10 joves dels quals només 8 van finalitzar més de la meitat de les sessions. Val a dir que aquests joves no tenien l'obligació judicial d'assistir al programa, sinó que només era una indicació per part del TMO.

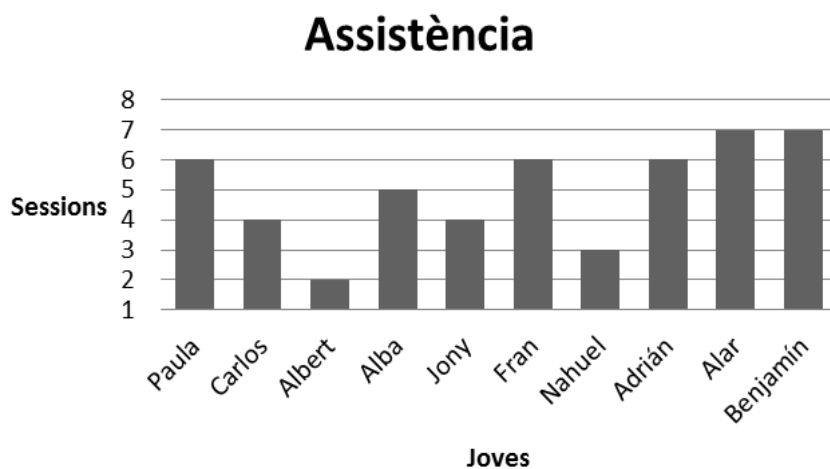
Els joves assistien voluntàriament malgrat que els Tècnics de Medi Obert, responsables de controlar l'execució de la mesura judicial que estaven complint, havien inclòs aquest programa dins el Programa Individualitzat d'Execució (PIE), dels joves⁶.

---

⁶ Malgrat que en aquesta primera edició pilot del programa Mirall no es va donar el cas, està prevista també la participació de joves que presentin problemes de violència familiar, però que encara no tinguin cap mesura judicial; derivats o be pels Equips d'Assessorament Tècnic o be per altres equips de base de prevenció social.

L'assistència a aquesta primera Edició Pilot queda descrita al gràfic següent:

Gràfic 1. Assistència primera edició del programa MIRALL al 2014

La mitjana o percentatge d'assistència a les sessions va ser del 66 %, ningú va assistir a totes les sessions només dos van pràcticament abandonar (Albet i Nahuel) i per una incorporació tardana (Jony), només va assistir a la meitat de les sessions.

Pel que fa a la participació dels 10 joves en aquesta primera edició, i una vegada aplicada l'eina dissenyada per mesurar el grau de satisfacció dels menors respecte dels continguts del programa, els resultats varen ser els següents:

Gràfic 2. Ítem 1. Satisfacció en relació a la utilitat del programa per controlar els impulsos

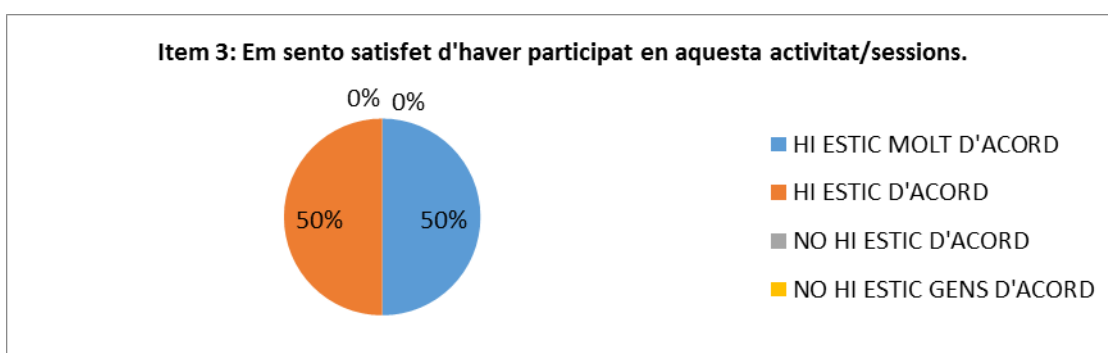
Ítem 1: Després de participar en aquesta activitat/sessions has après coses que em serviran per controlar els meus impulsos.

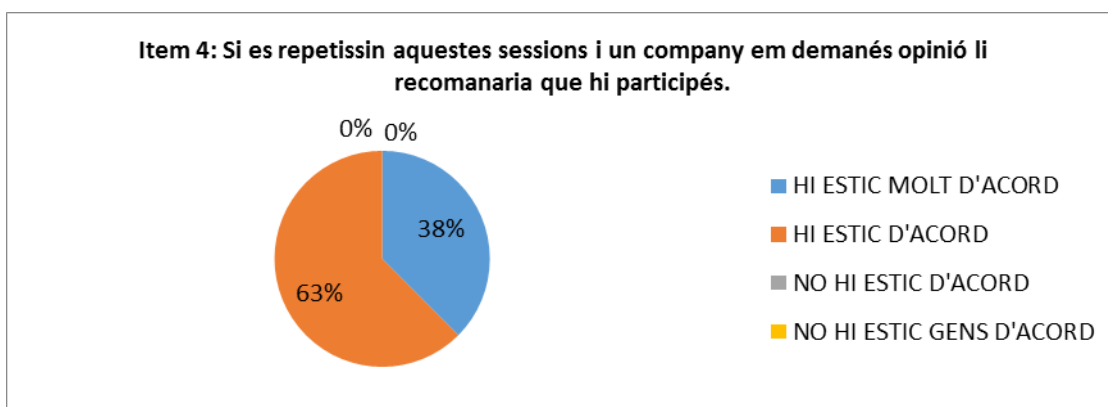
Gràfic 3. Ítem 2. Satisfacció en relació als aprenentatges adquirits

Gràfic 4. Ítem 3. Satisfacció en relació a la participació en ele programa

Gràfic 5. Ítem 4. Satisfacció en relació a la possible recomanació a un company

En resum, el grau de satisfacció vers els temes tractats i la didàctica emprada en les sessions evidencia que la gran majoria de menors estaven *satisfets* o *molt satisfets* amb els continguts i la utilitat dels mateixos.

L'edició pilot del 2014 va donar les primeres pistes de com hauria de ser el treball per ajustar el programa als objectius proposats i a les característiques

dels joves al que anava destinat, alhora que permetia identificar millor les eines i la metodologia més adequada per fer l'avaluació.

L'estudi corresponent a la recerca 2015 comporta la realització de dues edicions més del programa, per tal de fer un pilotatge del mateix que ens serveixi per ajustar l'estructura, el contingut i la didàctica emprada a les sessions als objectius proposats.

Per altra banda, aquesta primera fase de la recerca haurà de servir per ajustar els mètodes d'avaluació a les característiques concretes del programa.

2. Objectius de la recerca per al 2015

L'objectiu general marcat per l'equip investigador, amb l'assessorament del metodòleg de l'equip, és avaluar el programa MIRALL tot identificant les seves fortaleses i els aspectes a millorar en la seva aplicació, així com també determinar la seva efectivitat i eficàcia. Aquesta pretensió més genèrica s'articula en base a les següents propostes:

1. Experimentar el programa i adaptar-lo al perfil del joves derivats per part dels Tècnics de Medi Obert encarregats del seguiment de les mesures imposades pel Jutjat de Menors.
2. Realització de dues edicions del programa MIRALL durant l'any 2015.
3. Descriure quins canvis ha provocat en el joves i en quina mesura hi ha millora del clima de relacions familiars, segons l'opinió dels participants.
4. Assajar i adaptar les eines d'avaluació a la mostra de joves i famílies.
  - a. Avaluació de la comprensió dels conceptes treballats al llarg del programa.
  - b. Avaluar els canvis que el programa hagi pogut provocar en els jove que l'han realitzat.
  - c. Avaluació de la satisfacció dels joves participant en el programa.
5. Valoració dels eixos del programa (MIRALL):
  - Col·laboració del monitor Mirall.
  - Realització del programa LÍMITS per part dels pares.
  - Participació directa del TMO en la motivació, orientant i fent el seguiment menor en el programa.

3. Marc teòric

El programa parteix de diferents praxis en medi obert com els 'camps de treball' o 'l'aula oberta'⁷ i 'estratègies d'intervenció en medi obert' desenvolupades pel pròpi equip (Burcet,J. et altr.2003) així com de 'clàssics' referents en el tractament amb joves infractors o autors de delictes violents entre els quals destaquem: A.Aichhorn; F.Redl & D.Wineman; A.S.Makarenko; B.Bettelheim; A.S. Neill; F.Dolto; J.Finder et S.Tomkiewicz; o els B.Cyrulnik: R.Ross& Fabiano; M.Segura; V.Garrido; S.W. Henggeler;M. Leblanc (Diego,F.2003).

En concret s'han revisat dos grans aproximacions que persegueixen aturar la violència dels joves. En concret, ens hem centrat en els que han obtingut millors qualificacions en els metanàlisis. Aquests són, en primer lloc, *la teràpia familiar multisistèmica de S.W Henggeler* i, en segon lloc, l'anomenat *programa d'intervenció multiforme de M.Le Blanc: model diferencial per a adolescents en dificultat*. Analitzem breument i de forma quasi telegràfica ambdós models teòrics:

A) La intervenció familiar multisistèmica de S.W Henggeler i els seus col·laboradors, definida en la darrera dècada del passat segle (Multisystemic Treatment of Antisocial Behavior in Children and Adolescents).

La teràpia familiar multisistèmica és un mètode per readaptar adolescents violents o amb greus dificultats, a través de professionals especialment formats i que segueixen entre quatre i sis famílies simultàniament durant un període d'uns sis mesos per mandat judicial o administratiu.

---

⁷ Departament de Justícia (1997) Aula oberta d'aprenentatges socials : Projecte pilot d'una experiència innovadora de col·laboració interinstitucional en el camp de l'educació amb adolescents i joves a les comarques meridionals. Ed: Departament Serveis Socials ; IES de Reus, Torredembarra, Tortosa. Univ. Rovira i Virgili. Llar "La Pastoreta; Blanquena; Delegació Territorial Tarragona (Doc. policopiat i relligat)

Aquests professionals es troben amb cadascuna de les famílies segons les seves necessitats. Cada dia o com a mínim un cop cada setmana, en el mateix domicili familiar en sessions entre quinze i fins a noranta minuts.

Després d'una avaluació sistemàtica i exhaustiva de les forces i de les debilitats de la família i dels comportaments a canviar en l'adolescent, es prepara un pla detallat d'intervenció.

A la família li suposa accions per incrementar la comunicació, la cohesió i l'harmonia en la família, consells pràctics referits a la supervisió, la disciplina i d'ajuda per a la solució de problemes quotidians.

Pel que fa a les relacions entre l'adolescent i els seus amics, la intervenció consisteix a dissuadir-lo de freqüentar els amics marginals i afavorir la freqüentació de llocs i activitats en les quals dominin els amics altruistes. Quant a l'escola, es tracta de trobar els mitjans per estimular l'èxit escolar i de reestructurar les hores d'oci després de classe.

En el pla individual es posen en marxa accions destinades a afavorir el desenvolupament d'habilitats pro-socials. La intervenció pretén ajudar a resoldre les dificultats de l'adolescent mitjançant l'adquisició de certes capacitats i l'exploració de recursos nous. Aquesta intervenció i les actuacions dels serveis oficials estan plenament coordinades.

Diversos estudis valoratius han demostrat que existeixen canvis més grans i que persisteixen almenys durant un any en el qual es refereix a la delinqüència i als comportaments violents. Aquest programa ha estat aplicat amb èxit a delinqüents crònics, delinqüents que abusen de drogues, a delinqüents sexuals i a delinqüents violents.

B) La intervenció grupal psicoeducativa, anomenada també *aproximació al medi* és el model psicoeducatiu de Gilles Gendreau (*Sciences et Culture Jeunes en difficulté et intervention psycho éducative 2001*).

Es tracta més d'un marc general que d'un mètode en el sentit estricte, per intervenir específicament amb el jove en dificultat. *L'aproximació al medi* s'ha

desenvolupat en dos elements, un de personal i un altre d'estructural del seu concepte de la intervenció: elements personals o protagonistes: el jove, l'educador i els pares, educadors naturals i altres elements del medi: el conjunt estructural dinàmic en què es produeixen les interaccions.

Dit d'una altra manera, el caràcter estructural del mitjà té deu components:

1. El jove i el seu grup d'iguals,
2. L'educador i el seu equip,
3. Els pares del jove,
4. Els objectius,
5. El programa,
6. El sistema de responsabilitats,
7. Els mitjans per entrar en relació;
8. El codi i els procediments,
9. El temps,
10. L'espai i el sistema d'avaluació i reconeixement.

El conjunt, el formen cadascun d'aquests components així enumerats, però no definits i representa més que la mera addició de cadascun d'aquests components considerat de manera aïllada.

El caràcter dinàmic del conjunt, que representa mitjançant una baldufa, el dinamisme del qual permet explicitar com qualsevol modificació en un dels seus components té repercussió sobre tots els altres o, fins i tot, en el conjunt mateix.

El marc de referència pràctic afegeix el saber teòric de la persona que intervé, un saber fer (aptituds i operacions) i un saber ser (actituds i referents). Així les

actituds professionals que han de ser adquirides, dominades i sobretot manifestades als adolescents per la persona que intervé en el que és quotidià.

Els esquemes relacionals són: la confiança, la congruència, la consideració, la disponibilitat, l'empatia i la seguretat, actituds necessàries (saber ser) per a l'establiment i el manteniment de la relació d'ajuda o d'acompanyament que s'exercirà mitjançant actuacions concretes.

Atenem a la pregunta clau: Els programes que s'apliquen al llarg de la mesura d'internament en centre educatiu tenen més eficàcia -contra la violència dins de l'àmbit familiar que aquells que promouen intervenir amb programes específics en el propi medi o en la comunitat i amb mesures com la llibertat vigilada?

Lipsey (1989) comunicà dades que demostraren que la llibertat vigilada redueix lleugerament menys - dos punts de mitjana - entre la intervenció en un context d'internament o residencial (0,12) enfront un context comunitari (0,14) com el de la llibertat vigilada. Per tant, els resultats depenen més de la naturalesa del programa de readaptació que no pas de la mesura ordenada pel Jutjat de Menors.

Si una forma de respondre a la violència juvenil consisteix a treure de la circulació (i rehabilitar o curar si és possible) l'infractor, violent o delinqüent després de la infracció o el delicte, generalment sense remei ja per a la víctima. L'altra és preveure amb temps o anticipar-se, posar dics, frens o antídots perquè l'accident, delicte o infracció no es produeixi. És òptima una acció sistemàtica i preventiva, generalment durant la minoria d'edat, perquè no augmentin les persones fora de circulació ni les víctimes. Aquestes dues respostes o concepcions sustenten diferents programes que alhora van ser desenvolupats en població adulta reclusa i de forma específica en les dècades de 1970 i 1980 a centres de reeducació com Boscoville i Sta.Helene a Quebec, per a joves transgressors.

Per altra banda i procedent de l'àmbit penitenciari, el programa de Robert Ross & Fabiano es va denominar *Temps per pensar* (1985) a la Universitat d'Ottawa.

L'adaptació espanyola va ser realitzada per Vicente Garrido Garrido: *El pensamiento prosocial*: Manual de intervención educativa y readaptación social (2005). I més concretament el programa-Prevención de la violencia filoparental (2012) el modelo de Cantabria.Tanmateix s'ha emprat com a punt de partida *programa de competència social* de Manuel Segura (2007).

Per a joves, Marc Le Blanc va realitzar i desenvolupar una de les primeres avaluacions de l'eficàcia dels internats, concretament la *boy town Boscoville* "La reeducació avaluada"(1983), amb gairebé quaranta anys d'investigació amb menors, l'emèrit criminòleg proposa un programa d'intervenció multiforme presentat per ell mateix i els seus col·laboradors amb el títol: *Intervenir d'una altra manera. Un model diferencial per a adolescents en dificultat* (1989) on el punt de partida, malgrat segueix essent la mitja dotzena de llars i centres de menors amb els quals es continua treballant mitjançant l'aproximació psicoeducativa de base, poc a poc també s'implementa el *Programa d'Intervenció Multiforme* de Le Blanc.

La implementació de programes estructurats en el treball en medi obert amb adolescents i joves ha anat incorporant-se poc a poc en la intervenció socioeducativa dels TMO de Catalunya tot complementant el model de relació d'ajuda que havia estat el predominant des de la creació d'aquesta figura professional, als inicis de la dècada dels 80 del passat segle. A l'Equip de Medi Obert de Tarragona va ser aprofundit per Montserrat Guasch a la seva tesi doctoral: *La actuación educativa en el ámbito judicial. Un modelo socio-cognitivo de intervención en libertad*. En aquest estudi recull l'anomenat "tractament intermedi", que la tècnica va tenir ocasió de veure en un viatge d'estudis a Anglaterra, i on es descriuen programes estructurats per sessions i continguts específics adreçats als col·lectius de menors i joves en mesura.

La segona experiència correspon a uns altres tècnics de l'Equip de Medi Obert de Tarragona, que realitzant un viatge d'estudis al Canadà on pren coneixement directe de anomenat *Programa d'Intervenció Multiforme* i de les Mesures per avaluar l'adaptació personal i social dels adolescents (MASPAC versió francesa/ MASPAC versió tipificada en població espanyol, M.Leblanc et altr. 2004) .

Un tercer element que dona forma i nom al programa Mirall és la participació del **monitor Mirall, adult sentenciat per violència intrafamiliar que, havent realitzat un programa formatiu (PF) contra la violència de gènere (VG), es troba adaptat i normalitzat en el seu entorn.** La seva assistència al programa esdevé un exemple viu i directe de què es poden canviar aquestes actituds, un referent, que malgrat ser adults, ha portat una història al darrere amb la que els nois i noies es poden identificar.

No resulta nova aquesta estratègia d'intervenció. En aquest moment són objecte d'estudi, especialment com a estratègies motivacionals per al tractament en grup de maltractadors dirigir les sessions els terapeutes acompanyats per ex agressors que ja han estat tractats amb èxit. Així es vol facilitar la identificació dels participants amb ells (Echeburua, E. 2013).

Es tracta d'un element molt important i genuí del programa necessari per incrementar la proximitat, el llenguatge i la continuïtat en la participació. En el cas de l'experiència pilot que presentem es va poder comptar amb la col·laboració de dos dels components de l'equip que han elaborat el programa, els quals per la seva banda també eren responsables de la implementació de cursos adreçats a adults agressors de delictes de violència de gènere i que havien estat condemnats en sentència a seguir aquests cursos. Aquesta experiència va permetre fer una bona selecció entre els participants .

Un cop feta la selecció dels monitors Mirall se'ls va convidar a participar en algunes sessions del grup de redacció del projecte per tal de que entenguessin els objectius que preteníem assolir i quin era el rol que volíem que exercíssim en les sessions en les que estava prevista la seva participació.

Finalment, i abans d'implementar el programa, es va programar un espai d'entrenament conjuntament amb els *trainers* que havien de conduir la sessió.

La participació del monitor auxiliar té també l'objectiu de reduir la distància que pot haver-hi entre *trainers* que implementaven el programa i els menors o joves participants, no només en l'edat, sinó també pel que fa a les experiències

vitals que poden ajudar a una millor comprensió de l'origen i les causes del problema.

La distància per raó de nivell educatiu, classe social, benestar nivell emocional, que pot dificultar, almenys al principi, una vinculació entre el jove i els trainers. La incorporació d'aquest col·laborador pot, d'alguna manera, escurçar aquesta distància, no només entre ell i el jove, sinó també, fer més fàcil l'apropament entre el jove i el trainers.

Així doncs, anant al pla més concret, que el monitor auxiliar exerceixi com a referent, serveix al jove per veure una història amb paral·lelismes amb la seva i extreure'n les conseqüències, és a dir, de manera ideal, el jove veu en aquest referent uns tipus d'emocions, de pensaments i de comportaments similars als seus, de forma que pot arribar a identificar-s'hi i així li pot ser més fàcil posant-se en la seva pell, seguir la mateixa reflexió que el col·laborador ha fet de les seves vivències, per després traslladar-les a la seva pròpia realitat.

De la mateixa manera, a l'hora d'explicar quin va ser el procés de canvi del monitor auxiliar i quines conseqüències va tenir aquest procés, a la seva manera i dins de les seves possibilitats, el jove pot arribar a fer-se una idea de com pot arribar a ser el seu propi procés de canvi.

El programa MIRALL va anar incorporant d'una forma "natural" dins el procés de treball tant aspectes cognitius, com emocionals, normatius i de competències socials.

Avaluar l'eficàcia i l'impacte que aquest programa d'intervenció té en els joves i les famílies que intervenen és l'objecte d'estudi. El programa pretén ser una extensió més d'aquells altres que abans, i també ara, tracten el fenomen de la violència en els joves. I tot i que aquest beu i aprèn dels programes anteriors, es fa necessària la mateixa tasca, que no és altra que la de posar a prova, mitjançant la participació de la població a què va destinat. Potenciar les seves fortaleces i reduir els mancances vol aconseguir un programa més adaptat individualment que, pugui incidir més intensament i produeixi canvis estables en el temps en la conducta del jove.

4. Hipòtesis

Per tal d'operativitzar la recerca es formulen les següents hipòtesis de treball:

1. La participació d'un grup de joves a través del programa "Mirall", simultàniament a la participació d'un grup de pares a través del programa LÍMITS, millora la resolució de conflictes de forma no violenta.
2. L'increment del nombre de sessions en què participa el monitor auxiliar, millora el nivell de motivació i participació del joves.
3. La realització simultània d'ambdós programes facilita el nivell d'assistència d'aquells joves, els quals almenys un dels dos pares, ha participat també al programa LÍMITS.
4. El pilotatge del programa, i la introducció de millores a les sessions, fa que augmenti la seva l'eficàcia didàctica.
5. La observació sistemàtica i la valoració de la comprensió dels continguts per part dels joves, han permès adaptar i adequar el programa a la població destinatària.
6. La participació en el programa augmenta la consciència de problema per part dels joves i dels pares.

En el moment finalitzar la memòria 2015 es valora la possibilitat d'incloure una nova hipòtesis de treball amb l'objectiu de comparar i contrastar la **'Integritat del Programa'**(IP). Comparant el grup de joves que ha realitzat el program de forma íntegra, amb aquells que no l'hagin fet de forma íntegra, per tal de poder dimensionar l'efectivitat de la combinació de tots els elements que preveu el programa MIRALL: entrenament de joves + entrenament de pares + facilitació i motivació pel Tècnic Medi Obert + testimoni del monitor MIRALL + sessió conjunta + tasques de reforç a la xarxa.

INTEGRITAT DEL PROGRAMA (IP) = assistència al 80% de les sessions + participació dels pares al progrfama LÍMITS.

5. Metodologia

Es tracta d'una metodologia d'investigació - acció, per l'obtenció d'un programa revisat i valorat que resulti eficaç per l'abordatge de la violència en l'àmbit domèstic dins de l'execució de mesures de justícia juvenil en medi obert. El disseny complet de la investigació del 2014 al 2016 inclou quatre fases.

2014 -15	2015	2015-16	2016
PRIMERA: PREPARACIÓ	SEGONA: IMPLEMENTACIÓ	TERCERA: OPTIMITZACIÓ	QUARTA: GENERALITZACIÓ
PRE- TEST	APLICACIÓ	POST- TEST (1)	POST- TEST (2)
Identificació ítems rellevants SAVRY en joves amb delictes de violència familiar	Avaluació SAVRY abans de l'inici del programa. Avaluació de la comprensió de les sessions Recollida sistemàtica del desenvolupament de les sessions.	Avaluació individual SAVRY a l'acabar el programa Avaluació didàctica post edicions Avaluadors externs Grup d'Experts Auto avaluació de percepció de canvis en el conflicte	Avaluació final grupal Avaluacions SAVRY als 6 m i als 12 m
Aplicació d'una edició pilot dins del programa Out in Out. MIRALL + LÍMITS	Dos edicions MIRALL + LÍMITS Implementades en paral·lel MIRALL: <i>per prevenir la violència dels joves.</i> LIMITS: <i>d'habilitats parentals pels pares.</i>	Valoració individual qualitativa de la participació	Una edició MIRALL + LÍMITS Una edició pilot de formació per monitors MIRALL
Memòria Out in Out		Memòria 2015	Memòria 2016 FI del PROGRAMA

MIRALL es un programa inserit en la intervenció que dissenya el TMO per l'execució de les mesures de Llibertat Vigilada, on el delictes de base és la violència dintre de l'àmbit domèstic (familiar o de parella).

En aquest sentit, cal interpretar aquest programa com una eina més a l'abast del TMO, com ho poden ser d'altres programes com ara el programa LÍMITS o el d'habilitats socials, el de competències psicosocials, etc.

Dels tres elements bàsics del programa dels que hem parlat anteriorment, dos d'ells fan referència directament a la execució del programa d'intervenció: la participació directa del TMO i la realització d'un programa de competències parentals com és el programa LÍMITS.

Tenint en compte les reflexions anteriors, l'avaluació de la participació del jove en el programa cal inserir-la com una part més de la valoració que el TMO faci del compliment del Programa Individualitzat d'Execució del jove (PIE). Seguint aquesta lògica els elements a tenir en compte per la valoració seran la millora dels factors de risc identificats pel TMO a partir de l'aplicació de l'eina de valoració SAVRY, la valoració de les millores en la convivència familiar informada pels propis progenitors, i en darrera instància la pròpia autovaloració del jove en relació a les habilitats adquirides.

Partint de l'edició inicial del programa MIRALL elaborat dins del projecte, *OUT in OUT* al juny i juliol de 2014, el grup de recerca es va proposar la realització d'altres dues noves edicions del programa per al 2015. Per ajustar el programa MIRALL per als joves destinataris i adequar els seus continguts als que es treballen en programa LÍMITS amb els pares, ajustar millor el rol del monitor auxiliar i implicar més als TMO en l'execució del programa.

Per l'assoliment dels objectius marcats s'utilitzaran les següents eines i/o estratègies:

1. Diari d'observacions: elaborat per part del tècnic observador de les sessions. La seva tasca consistia en fer un diari de totes les sessions, assenyalant aspectes qualitatius, com ara:

- L'actitud dels participants vers els exercicis: d'aquesta manera podíem analitzar quins d'aquests havien estat més o menys motivadors per ells.
- La disposició a la sala i grau i qualitat de les intervencions individuals dels joves: amb aquestes observacions també volíem esbrinar quin era el grau general d'implicació i interès pels continguts.
- EL grau d'execució de cadascuna de les sessions d'acord amb el programa marc (contingut teòric, dinàmiques, exercicis, etc.)
- Posar el diari de sessions a disposició de tots els TMO i els membres de l'equip de recerca per tal de que ens facin l'ús educatiu i/o de recerca oportú.

2. Incorporació d'un metodòleg, per assessorar sobre la utilització de nous instruments d'avaluació: test URICA, test d'assertivitat CABS, qüestionari de comprensió dels continguts, qüestionari auto informat sobre la millora del clima familiar, etc.

3. Incentius per implicar als joves al programa (premi a l'assistència i la participació, finançament del transport públic per als desplaçaments, snaks estimular l'actitud de participació a la darrera part de la sessió, sessió de lliurament de certificats de reconeixement a la participació, etc). Aquest tipus d'estímuls s'utilitzen per reforçar i motivar la participació dels joves al programa.

4. Canviar els tasques de reforç entre sessions, per la creació d'un grup a la xarxa social on comentar material videogràfic de suport.

5. Selecció de la mostra: s'han derivat joves (nois i noies) condemnats per delictes violents, la majoria dels quals estan en seguiment per part de l'equip de Medi Obert⁸.

6. Generar un major grau implicació del TMO en el programa mitjançant; la implicació i participació directa dels TMO en la selecció de mostra, la

---

⁸ A les edicions del 2015 van participar dos pares al programa derivats pels Serveis Socials.

implementació de les sessions individuals del programa, el seguiment de la participació dels joves i l'avaluació final.

7. Treballar de manera més dirigida i sistemàtica la participació del monitor auxiliar així com l'augment del número de sessions en que participa.

8. Realització de dues edicions durant el 2015, en paral·lel al programa LÍMITS i amb l'objectiu de obtenir al final del procés un programa millorat i altament adaptat a les característiques i les necessitats dels joves al que va destinat.

6. Edicions del Programa Mirall durant el 2015

Als objectius específics de la recerca per l'any 2015 hi figurava la realització de dues edicions pilot del programa MIRALL, en paral·lel al programa LÍMITS.

Les dades en relació a aquestes dues edicions són les que figuren a continuació:

1a edició 2015 MIRALL:

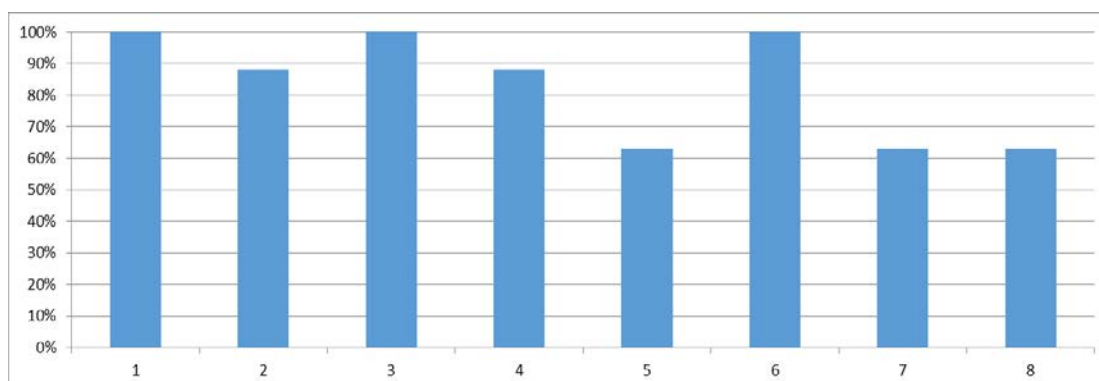
- Participants: 8 joves, 3 noies i 5 nois
- Dates de realització: del 29 d'abril al 15 de juliol de 2015.
- Dia i hora: dimecres de 17h a 19h.
- Derivats per 5 Tècnics de Medi Obert diferents.
- Lloc de realització: sala de formació dels SSTT de Tarragona i sala Kesse, espai jove de l'Ajuntament de Tarragona. Ambdues sales es troben l'una per davant de l'altra en el mateix carrer.

2a edició MIRALL:

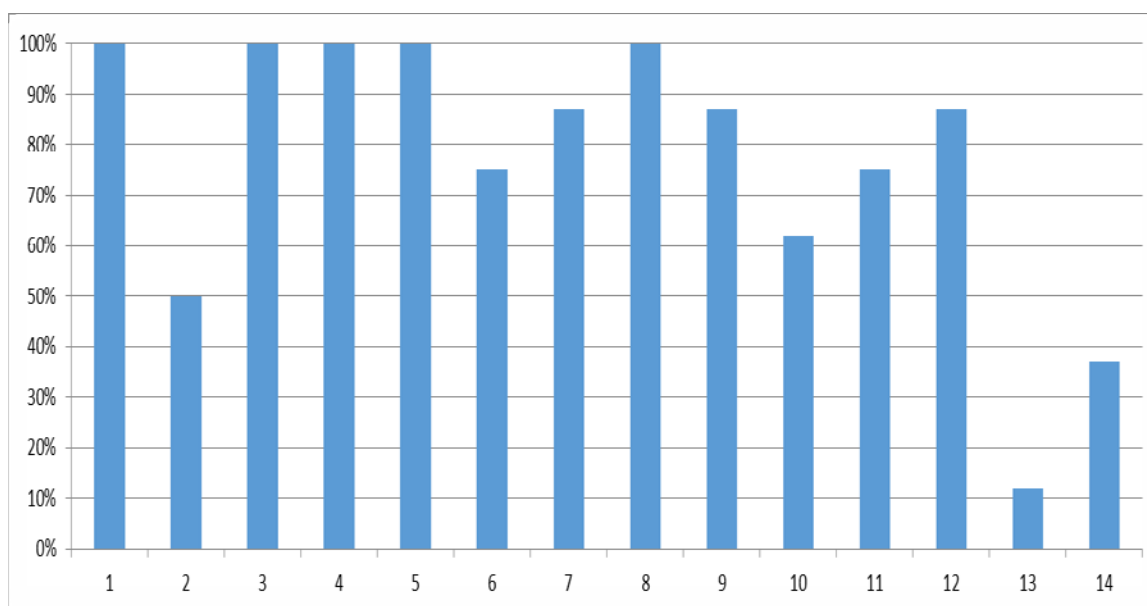
- Participants: 13 joves, 1 noia i 12 nois
- Dates de realització del 27 d'octubre al 15 de desembre de 2015.
- Dia i hora: dimecres de 17h a 19h.
- Derivats per 5 Tècnics de Medi Obert diferents.
- Lloc de realització: sala de formació dels SS.TT de Tarragona i sala Kesse de l'ajuntament de Tarragona.

En relació a les assistències al programa les dades són les següents

Gràfic 6. Assistència 1a edició 2015

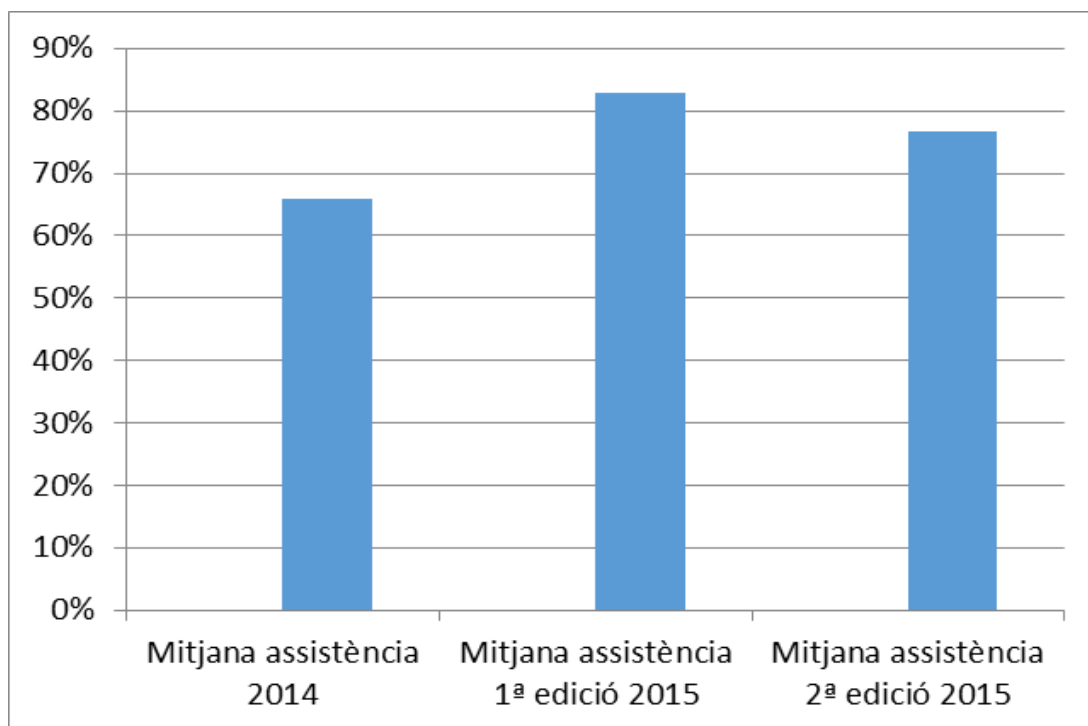

Gràfic 7. Assistència a la 2a edició del 2015

Les comparatives d'assistència al programa MIRALL d'ambdues edicions és igualment alta, tot observant-se un descens en les darreres sessions.

Gràfic 8. Comparativa assistència per edicions

L'assistència va augmentar significativament en les dues edicions del 2015 respecte la edició del 2014 del programa MIRALL. Concretament això va suposar un augment del 17% en relació a la 1ª edició del 2015 i del 12'6% respecte de la 2ª edició del 2015.

Pel que fa a la percepció dels pares en relació als efectes beneficiosos del programa, cal dir que de les valoracions recollides pels trainers del programa LÍMITS i per part dels Tècnics de Medi Obert, es pot dir que els pares que participaven al programa LÍMITS, i que els seus fills també van participar al MIRALL, valoraven molt positivament l'esforç realitzat pels joves, lo qual reforçava encara mes la seva participació al programa LÍMITS. Aquest fet va ser especialment significatiu en la segona edició del 2015.

El detall en relació a la participació en ambdues edicions del programa està recollida a les següents taules, on també està recollida la participació dels pares al programa LÍMITS.

Taula 5. Participants LIMITS i MIRALL 1a edició 2015⁹

No van participar directament al programa
 Van participar els fills al MIRALL i els pares al LÍMITS
 Participació en edicions diferents del programa

Programa MIRALL			Programa LÍMITS	
Grup de Participació N=8 Joves que han participat directament al programa en alguna sessió			Grup d'Assistència = 15 Pares que han participat directament al programa en alguna sessió	
El 75% dels participants N=5 coincideixen en la participació en ambdós programes. Una menor va participar en una edició anterior del programa mentre que la mare va participar a la present edició de LÍMITS.			El 33 % de les famílies participants N=15 els seus fills van participar simultàniament al programa MIRALL.	
Assistència			Assistència	
1	Adrian	100%	M ^a Pilar	50%
2	Albert W.	100%		
3	Víctor	100%	Víctor	75%
			Maribel	100%
4	Tarik	50%		
5	Eva	87'5%	Montse	87'5%
			José	100%
6	Alba 1	100%	Mari Fe ¹⁰	50%
7	Laura	87'5%	Rocío	100%
			Rafael	37'5%
8	Hamza	50%		
9			Bartolome	37'5%
10	Alba 2 ¹¹	87'5%	Sandra	37'5%
11			Carlos	87'5%
12			Víctor	62'5%
			Concepción	100%
13			M ^a Isabel	75%
14			Quim	100%
			Amara	100%
15			Magda	87'5%

⁹ Cal recordar en tot moment que els noms dels joves que apareixen son ficticis.

¹⁰ Va venir a 3 sessions i es va optar per seguir fent el programa individualment a fi d'evitar que distorsionés el grup.

¹¹ Va participar a la 1ª edició del 2014

Taula 6. Participants MIRALL 2a edició 2015¹²:

Participació de pares a LÍMITS i joves a MIRALL
Pares no participen a LÍMITS

Programa MIRALL			Programa LÍMITS	
Grup JOVES N=13 Joves que els pares participen al programa LÍMITS N= 4 el 32'5% dels joves.			Grup pares N=9 Coincidència en la participació dels pares i els fills en ambdós programes, 44 % de les famílies participants N=4	
Assistència			Assistència	
1	Fernando	100%	Julia	100%
2	Cristian	50%		
3	Domingo	100%	Julia	100%
4	Sofiane	100%		
5	Adan	100%		
7	Eric	87'5%		
8	Aissa	100%		
9	Amen	87'5%		
10	Jose	62%		
11	Paula	75%		
12	Anas	87'5%	Karima	50%
14			Vicenta	25%
15	Jordi	37% ¹³	Esther	72'5%
18			Mercè	37'5%
20	Jose M ¹⁴		Begoña	62'5%
			José Manuel.	62'5%
22			Florentina	25%
23	Dani N	87'5%		

¹² Cal recordar en tot moment que els noms dels joves que apareixen son ficticis.

¹³ Aquest jove no convivia amb la mare.

¹⁴ Aquest jove estava internat durant el període del programa, malgrat això va participar a la sessió conjunta i està prevista la seva participació a la 1ª edició del 2016.

7. Resultats

D'acord a les hipòtesis recollides al punt número quatre d'aquesta memòria els resultats obtinguts han estat els següents:

7.1. Hipòtesis: - La participació d'un grup de joves a través del programa "Mirall", simultàniament a la participació d'un grup de pares a través del programa "Límits", millora la resolució de conflictes de forma no violenta.

A la primera edició del programa MIRALL al 2014 no estava prevista cap prova per valorar si el programa havia tingut algun efecte en la resolució dels conflictes familiars de forma no violenta. A partir de la segona edició, realitzada al 2015, a suggeriment del metodòleg, es va introduir un qüestionari en relació a la percepció del canvi auto informat, a banda de recollir les dades disponibles sobre reincidència dels joves participants.

Els resultats obtinguts d'aquestes avaluacions són els següents:

7.1.1. Pel que fa a la reincidència

El percentatge de reincidència al primer grup de l'any 2015 va ser del 50% mentre que en el 2on grup es tan sols del 15%¹⁵.

D'aquestes reincidències tan sols una d'elles ho va ser per violència en l'àmbit familiar.

7.1.2. Pel que fa a la percepció del canvi, auto informat

Per extreure les dades d'aquest apartat s'han utilitzat dos qüestionaris, el de de satisfacció (annex 3) i el d'autoinforme (annex 4).

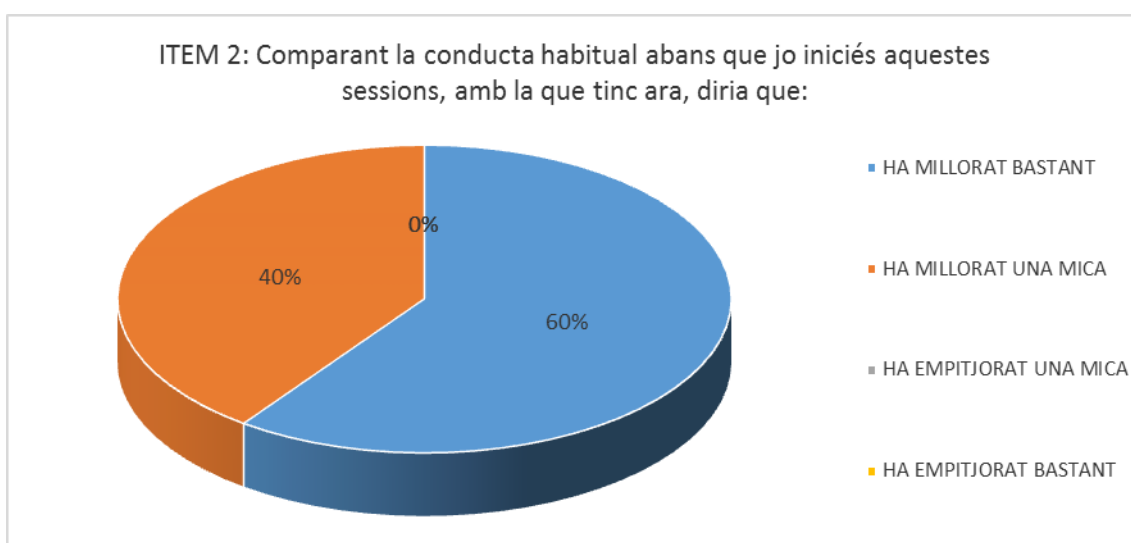
Les dades dels gràfics 9 i 10 estan extretes del qüestionari de satisfacció. Aquest està compost de cinc preguntes amb resposta tipus *likert* amb quatre opcions mes tres preguntes obertes. Les cinc preguntes pretenen valorar, de manera més o menys directa, quina ha estat la satisfacció dels joves pel fet

---

¹⁵ Per a l'extracció d'aquestes dades s'ha utilitzat tan les dades de la base SAVRY com les dades de presó pel que fals joves majors d'edat.

d'haver participat al programa. En aquest sentit, un parell de preguntes fan referència al nivell de canvi subjectiu que el participant ha experimentat després d'haver assistit a les sessions. Els resultats es mostren als següents gràfics corresponen a la suma de les dues edicions del programa al 2015:

Gràfic 9. Autopercepció de canvi a nivell individual

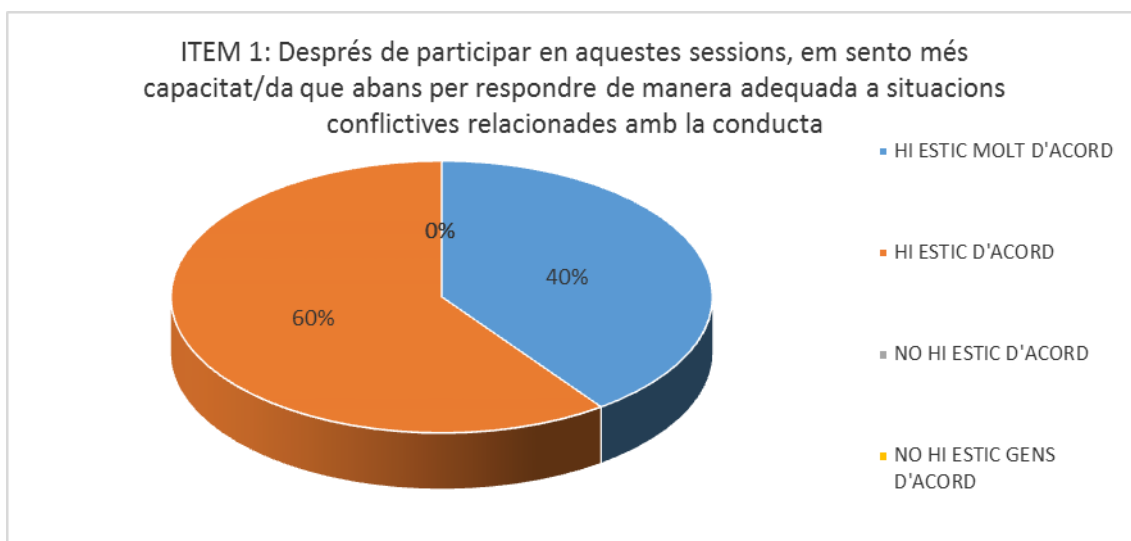

El gràfic recull el percentatge dels joves que diuen haver experimentat canvis en la seva conducta després d'haver participat en el programa respecte la seva conducta anterior, cal tenir en compte però que el qüestionari es d'autoinforme i per tant les respostes són subjectives.

Com es pot observar al gràfic, el 60% dels joves afirma haver millorat bastant la seva conducta, mentre que el 40%, afirma haver-la millorat una mica. Cap dels subjectes informa d'haver-la empitjorat.

Gràfic 10. Percepció de la capacitat per afrontar situacions conflictives

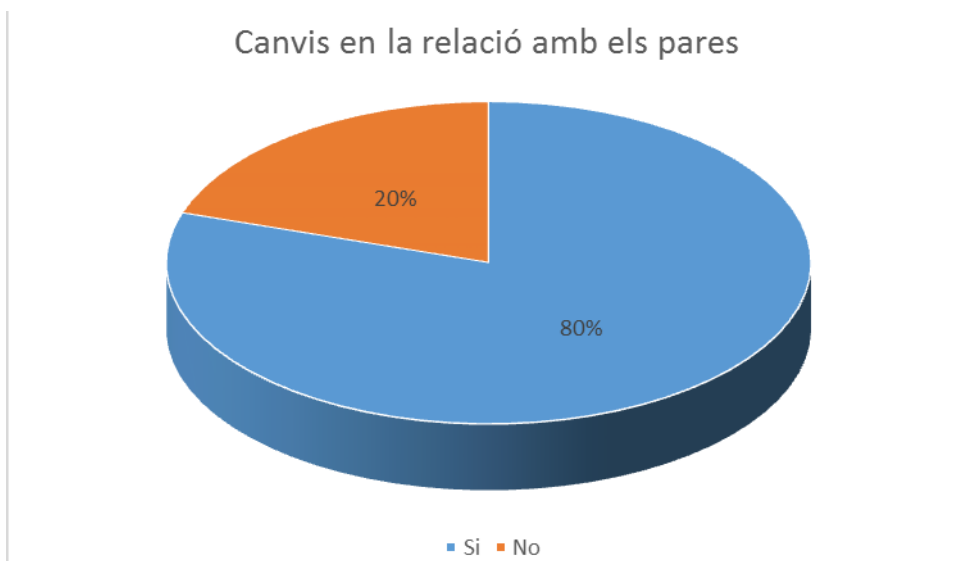

Aquest gràfic, molt relacionat amb l'anterior, també informa, de manera subjectiva, vers la capacitat del jove, després d'haver participat al programa, de fer front a situacions conflictives relacionades amb la violència.

Els resultats obtinguts mostren que la majoria d'ells, el 60%, afirma està d'acord amb que després d'haver assistit al programa pot respondre de manera més adequada a situacions conflictives relacionades amb la conducta, mentre que el 40% hi està molt d'acord, tampoc aquesta vegada cap participant afirma estar-hi en desacord.

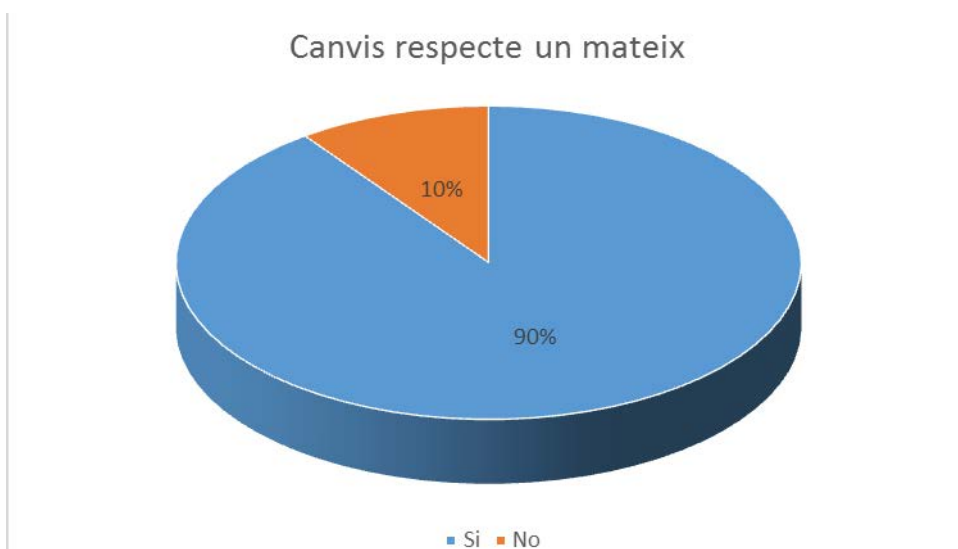
Per la elaboració dels gràfics 11 i 12 s'han utilitzat les dades extretes del qüestionari d'autoinforme (annex 4).

Gràfic 11. Canvis respecte l'ambient familiar

Pel que fa a l'ambient familiar el 80% dels joves enquestats afirma que s'han produït canvis positius en la seva relació amb les pares, mentre que hi ha un 20%¹⁶ de jove que diuen que no.

Gràfic 12. Autopercepció dels canvi personal

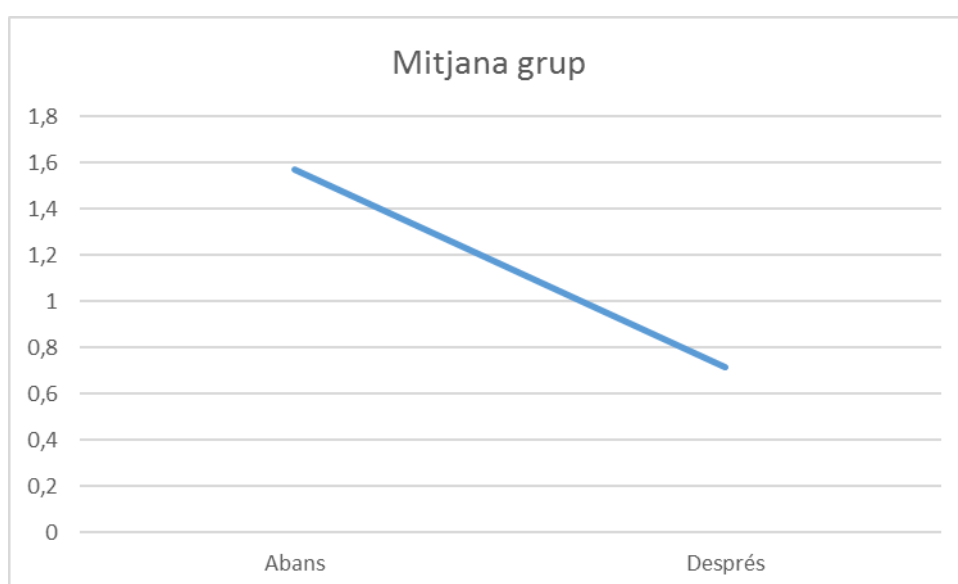

¹⁶ La major part dels joves que manifesten que no s'han produït canvis en la seva relació amb els pares, correspon a joves tutelats per la DGAIA i que estaven residint en un CRAE allunyats de la família.

Pel que fa a la percepció de canvi personal dels joves en relació a la capacitat de resoldre conflictes interpersonals en l'àmbit familiar, el 90% percep que ha augmentat la seva capacitat de contenció, mentre que hi ha un 10% que considera que no hi ha hagut canvis en aquest sentit.

7.1.3. Pel que fa a la percepció d'assertivitat dels joves

Gràfic 13. Assertivitat abans i després del programa

Aquest gràfic mostra les mitges d'assertivitat dels dos grups MIRALL del 2015 abans i després de la participació al programa. El zero representa l'assertivitat, mentre que els número positius representen l'agressivitat. Es a dir con més s'apropa la puntuació a zero més s'apropa a l'assertivitat.

Per la recollida de dades en relació a l'augment de la capacitat dels joves per trobar respostes no agressives després de completar el programa es va utilitzar el test d'assertivitat CABS "Children Assertive Behavior Scale" de Michelson 1987.

Es va passar la prova als joves participants abans i després de realitzar l'edició del programa, com es pot observar al gràfic la mitjana del grup, després de participar al programa, s'ha apropat més a zero, es a dir a l'assertivitat.

No obstant, cal dir que aquests resultats, a nivell estadístic, no son significatius. Es van aplicar dues proves per veure la significació estadística: el contrast de mesures repetides i la prova de Wilcoxon, cap d'elles va mostrar que les diferències fossin significatives¹⁷.

7.2. Hipòtesis: - L'increment del nombre de sessions en què participa el monitor MIRALL, millora el nivell de motivació i participació dels joves -.

Taula 7. Increment de la participació del monitor MIRALL

Sessió	1a Edició 2014	1a edició 2015	2a edició 2015
1	Participació	Participació	Participació
2			Participació
3	Participació		
4		Participació	Participació
5			Participació
6		Participació	Participació
7			Participació
8	Participació		

¹⁷ Veure annex 6.

Una de les conclusions extretes, de la valoració del desenvolupament de la 2ª edició 2015 del programa MIRALL, va ser la molt bona valoració que els joves i els trainers varen fer de la participació del monitor MIRALL a les sessions en les que s'havia programat la seva col·laboració. En base a aquestes valoracions, es va augmentar la seva participació en altres sessions del programa. Concretament la participació del monitor MIRALL es va doblar passant de 3 a 6 sessions.

El pilotatge del programa va voler experimentar aquest augment per valorar-ne posteriorment el rendiment educatiu obtingut.

L'experiència va resultar satisfactòria malgrat que es varen constatar algunes reflexions que caldrà tenir en compte per a les edicions del 2016.

- El 2on grup del 2015 va resultar ser un grup complicat¹⁸.
- La participació del monitor MIRALL va resultar ser un element rellevant per la reconducció d'algunes de les sessions.
- No obstant l'anterior, l'excessiu protagonisme que va adquirir el monitor MIRALL a moltes de les sessions va desdibuixar notablement el programa, dificultant-ne el pilotatge.
- L'augment de la participació va evidenciar també la necessitat de la formació d'aquesta figura de suport a fi de coordinar millor les seves intervencions i per unificar els missatges a trametre als joves participants.
- De les observacions recollides sobre les sessions per part de l'observador al diari de sessions i de les valoracions recollides pels TMO a les sessions individuals, podem dir que la participació del monitor MIRALL a les sessions es un dels aspectes mes recordat i ben valorat per part dels joves participants.

---

¹⁸ Segons la valoració realitzada pels trainers i per l'observador.

De cara a les edicions del 2016, caldrà tenir en compte aquestes reflexions per tal d'incorporar-les a les noves edicions del programa

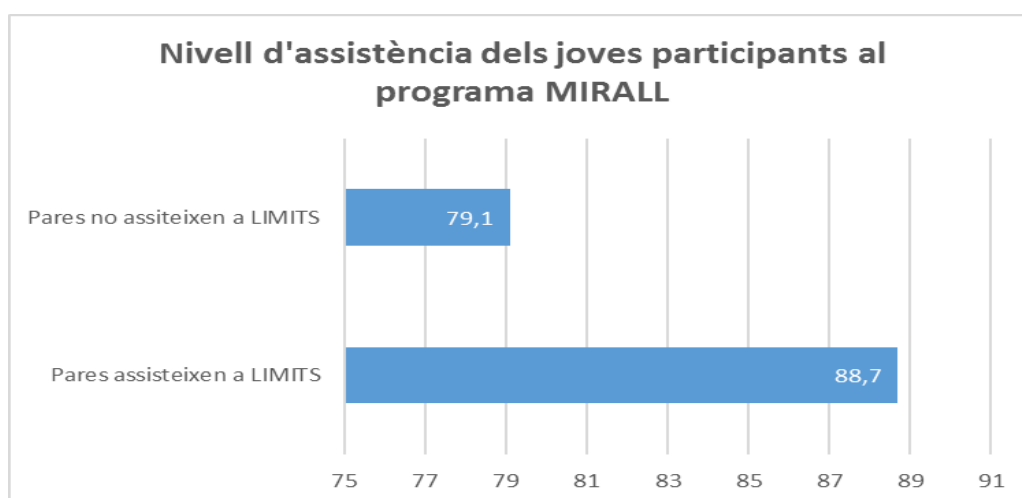
7.3. Hipòtesis: - La realització simultània d'ambdós programes facilita el nivell d'assistència d'aquells joves, els quals almenys un dels dos pares, ha participat també al programa Límits

Tot seguit passem a analitzar les variables en relació a l'assistència a ambdós programes en les edicions del 2015

De l'anàlisi de les dades d'assistència al programa d'ambdós grups del 2015, podem extreure les següents conclusions.

1. Dels 10 joves dels que els pares varen participar també al programa LÍMITS, només un va tenir una assistència per sota del 87'5%¹⁹.
2. La mitjana d'assistència dels joves al programa MIRALL en funció de si els pares també assisteixen al programa LÍMITS o no és la següent:

Gràfic 14. Percentatge global d'assistència al programa MIRALL a les dues edicions del 2015, en relació a la participació simultània dels pares al programa LÍMITS

¹⁹ El jove amb una assistència inferior coincidia amb un jove independitzat a precari de la família.

La diferència de 9'6%, pensem que es suficientment significativa com per valorar molt positivament la participació en paral·lel d'uns i altres en els respectius programes LÍMITS i MIRALL.

Malgrat que encara les dades són poques dels resultats dels que disposem fins aquest moment podem dir, que el fet de que ambdós programes es realitzin en paral·lel es un element que reforça l'assistència i l'efectivitat dels mateixos.

Per altra banda i en relació als pares, l'increment de participació al programa LÍMITS està en la mateixa proporció que l'augment d'assistència al programa MIRALL, malgrat que en el cas dels pares conflueixen altres factors que ho poden distorsionar com ara: les obligacions de tipus laborals, familiar o social.

7.4. Hipòtesis: - El pilotatge del programa i la introducció de millores a les sessions fa que augmenti l'eficàcia didàctica

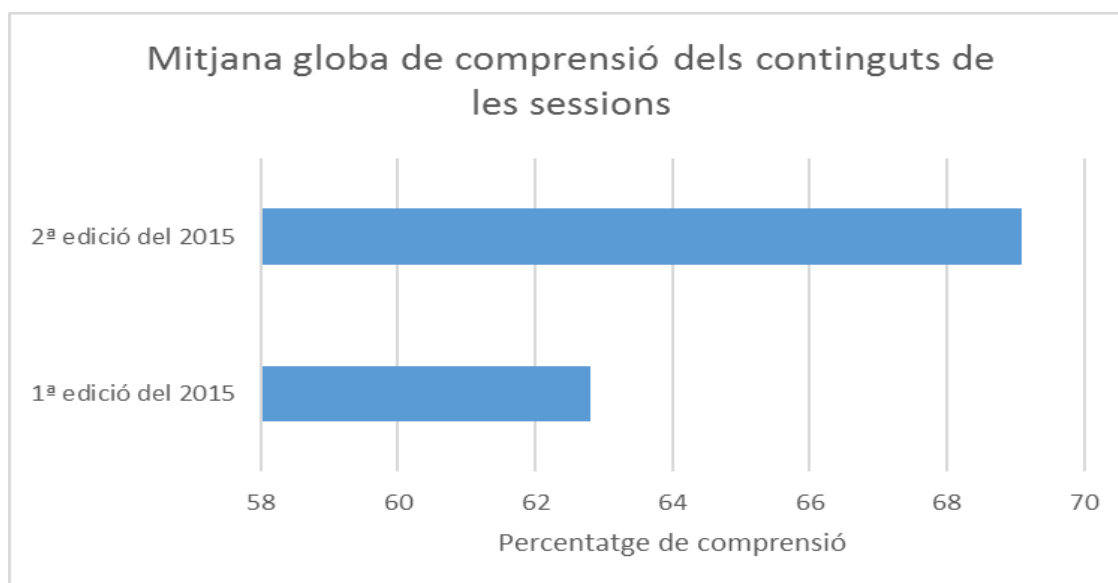
Un dels objectius del programa, es que pugui ser replicat fàcilment per altres tècnics, en aquest sentit un dels objectius fonamentals en l'estudi del 2015 va ser el que el metodòleg va anomenar "pilotatge" del programa, es a dir, l'observació i la revisió sistemàtica de les unitats tan pel que fa a la comprensió que els joves tenien dels exercicis proposats, així com també pel que fa a la interpretació que els diferents trainers podien fer de les instruccions que es donen per la implementació dels mateixos. La idea fonamental d'aquest pilotatge era la que el metodòleg anomenava "alta fidelitat", es a dir, intentar reproduir el programa de la forma més fidedigna, sense afegir-hi canvis en el contingut i desenvolupament de les unitats. A les dues edicions del programa del 2015 es va intentar respectar al màxim el programa, tan pel que fa al contingut com també als trainers implementadors.

Malgrat aquesta voluntat de fidelitat al programa en les implementacions, de la mateixa manera, s'ha fet un esforç de "pilotatge" per tal d'identificar possibles errades, exercicis o instruccions poc clares.

En els períodes entre edicions l'equip d'investigació que repassat un cop i un altre les unitats per tal de corregir i millorar-ne els continguts així com els aspectes didàctics poc clars.

Del pilotatge realitzat entre el primer grup del 2015 i el segon podem dir que la mitjana de comprensió global ha augmentat un 6'3%, tal i com mostra el següent gràfic:

Gràfic 15. Mitjana de comprensió global dels continguts a la 1a i la 2a edicions del 2015

7.4.1. Valoració global de les sessions

Fins aquest moment s'han realitzat tres edicions, de les quals els trainers han valorat per escrit cadascuna d'elles en funció del seu desenvolupament per tal de suggerir canvis didàctics que milloressin la seva eficàcia²⁰.

A banda dels canvis pel que fa als aspectes didàctics de les sessions que s'han anat realitzant al finalitzar cada edició en base al diari de les sessions recollit per l'observador i les valoracions fetes pels trainers i el monitor MIRALL que implementaven el programa, també es van introduir alguns canvis en relació altres aspectes relacionats amb l'execució de les sessions, com ara.

²⁰ Vegeu mostra de les valoracions del programa a l'annex 1.

- De la valoració de la primera edició del 2014 se'n va derivar la conveniència de realitzar els dos programes en paral·lel per afavorir l'assistència²¹.
- La valoració de la 1ª edició del programa del 2015 va permetre constatar les possibilitats de reproducció del programa i es varen començar a identificar quins exercicis i explicacions de les diferents unitats s'entenien millor, quins s'adaptaven millor als objectius plantejats i quins calia modificar o reemplaçar.
- De la valoració del desenvolupament de la 2ª edició del 2015, en la qual va haver-hi moltes incidències que varen distorsionar-ne la implementació del mateix se'n varen desprendre les següents lliçons apreses:
  - El nombre de joves al programa 14, es va veure que era excessiu per a un bon desenvolupament.
  - Algunes de les derivacions fetes al programa no s'adequaven exactament als perfils definits per la seva participació.
  - L'augment de participació del monitor MIRALL, junt amb la manca de unes sessions prèvies de formació, varen distorsionar els continguts de les diferents unitats del programa.

---

²¹ A la edició pilot del 2014 les sessions del programa LÍMITS i MIRALL es varen fer en dies diferents.

7.4.2. Incentius i condicionants a la participació

7.4.2.1. En relació als incentius

En aquestes primeres edicions pilot²² es varen establir alguns incentius a la participació dels joves:

- Per una banda es va prometre al jove un “premi” a l’assistència i a l’actitud participativa, consistent en una bonificació de 20€ en material esportiu per aquells joves que assistissin a totes les sessions i mostressin una bona actitud de participació en el programa.
- Per altra banda es va incloure a les sessions poder disposar de “snaks” després de la pausa del programa a fi de fer més amena la darrera part de la sessió.

En relació a l’incentiu proposat pensem que no es prou potent com per a determinar l’assistència del jove al programa “a priori”, no obstant això, si hem pogut constatar que té un efecte rellevant pel que fa a la valoració que se’n pot fer “a posteriori” de l’èxit d’haver finalitzat satisfactòriament un programa²³.

Per l’entrega d’incentius, “premis”, i de certificats de reconeixement es va programar en una trobada²⁴ amb tot el grup en el que en a l’hora de lliurar el premi també s’entregava als joves participants un certificat d’assistència i aprofitament al programa.

En aquest sentit durant les edicions del 2015 es va fer coincidir l’entrega de reconeixements amb l’inici d’una nova edició, aquest acte va resultar tant o més efectiu que el mateix premi en si.

En relació als “snaks” oferts als joves en l’espai posterior a la pausa, ha tingut una efectivitat molt dispar. En alguna de les sessions es va demostrar com un

---

²² Cal entendre els premis com un fet excepcional només per aquest període de pilotatge, de fet ja hem comentat que l’efectivitat “a priori” ha resultat feble.

²³ Aquest fet es especialment rellevant en aquells joves acostumats a fracassar i a no acabar res.

²⁴ Els efectes educatius d’aquesta trobada de lliurament de reconeixements ens ha portat a pensar en incloure-la com a un element més del programa a les edicions del 2016.

element que ajudava a que els joves tornessin de la pausa amb més motivació, mentre que en altres edicions va resultar un element distorsionador font de bromes i conflictes, que actuava negativament en relació al desenvolupament de les sessions. Concretament en la segona edició del 2015 va caldre eliminar tan la pausa com els “snaks” a fi d'intentar reconduir al grup.

7.4.2.2. Pel que fa als condicionants

Cal recordar que la participació dels joves al programa s'emmarca dins de l'execució d'una mesura judicial²⁵ i en aquest sentit l'assistència del programa formaria part del Programa Individualitzat d'Execució del jove (PIE), ja sigui com a pauta socioeducativa establerta pel TMO, ja be com a contingut del mateix programa o be en compliment d'una Regla de Conducta imposada dins de la sentència del jove. El TMO que deriva al jove, li ha significat les característiques de la seva participació i la relació que hi pugui haver amb el compliment de la mesura, així com les conseqüències possibles de l'incompliment.

Aquestes “condicions” s'han demostrat en general efectives pel que fa a l'assistència, malgrat que no sempre això s'ha traduït en una bona actitud pel que fa a la participació.

7.4.3. Valoració de la participació del Tècnic de Medi Obert

Tal i com ja hem comentat en la introducció de la memòria, un dels tres pilars del projecte és la implicació del TMO de forma directa amb el jove en la execució del programa. A la primera edició del 2014 es va observar que calia precisar les instruccions que es donaven als TMO, en aquest sentit a les edicions del 2015, s'han sistematitzat aquestes orientacions de forma que el paper dels TMO a les sessions individuals ha quedat molt més definit.

---

²⁵ Malgrat que la major part dels joves estarien participant en el programa en compliment d'una mesura judicial, cal dir que també hi ha hagut alguna participació “voluntària” de joves sense mesura, derivants ja sigui pels Equips d'Assessorament Tècnic, o també per alguns SS.SS de la zona.

Malgrat això de cara a les edicions del 2016 hem detectat que cal desenvolupar de forma més ampliada la participació dels TMO en el programa tot incloent-hi: una més alta sistematització de les sessions individuals i una metodologia precisa per al feed-back en relació als joves derivats. Així mateix es valora important la elaboració d'una sessió d'informació per a tècnics derivadors, en la que s'especifiqui clarament quin ha de ser el seu paper en el desenvolupament del programa.

7.4.4. Valoració del treball *entre sessions*.

En la primera edició del 2014, es va preveure que els joves realitzessin les tasques - *entre sessions* -, amb la idea de que practiquessin i fixessin els continguts treballats a les sessions, per mitjà d'una llibreta. Aquest instrument va resultar poc adequat a les característiques dels joves, per això en la 2ª edició del 2015 es va adoptar com a mitjà per la realització d'aquestes tasques, la xarxa social del facebook²⁶. El resultat d'aquest experiment a la 2ª edició va ser esperançador i va demostrar les potencialitats educatives d'aquesta eina. En la 3ª edició hem mantingut el mateix format per la realització d'aquestes tasques *entre sessions*.

7.5. Hipòtesis: - La observació sistemàtica i la valoració de la comprensió dels continguts per part dels joves, han permès adaptar i adequar el programa a la població destinatària

Una de les principals preocupacions de l'equip investigador ha estat l'adaptació de les sessions a les característiques dels joves. Per assolir aquesta fita l'equip ha continuat utilitzant diferents eines: per una banda l'observador ha enregistrat un diari del desenvolupament de cadascuna de les sessions²⁷ i per altra els trainers, junt amb el monitor auxiliar, han valorat els continguts i els exercicis proposats en cada sessió.

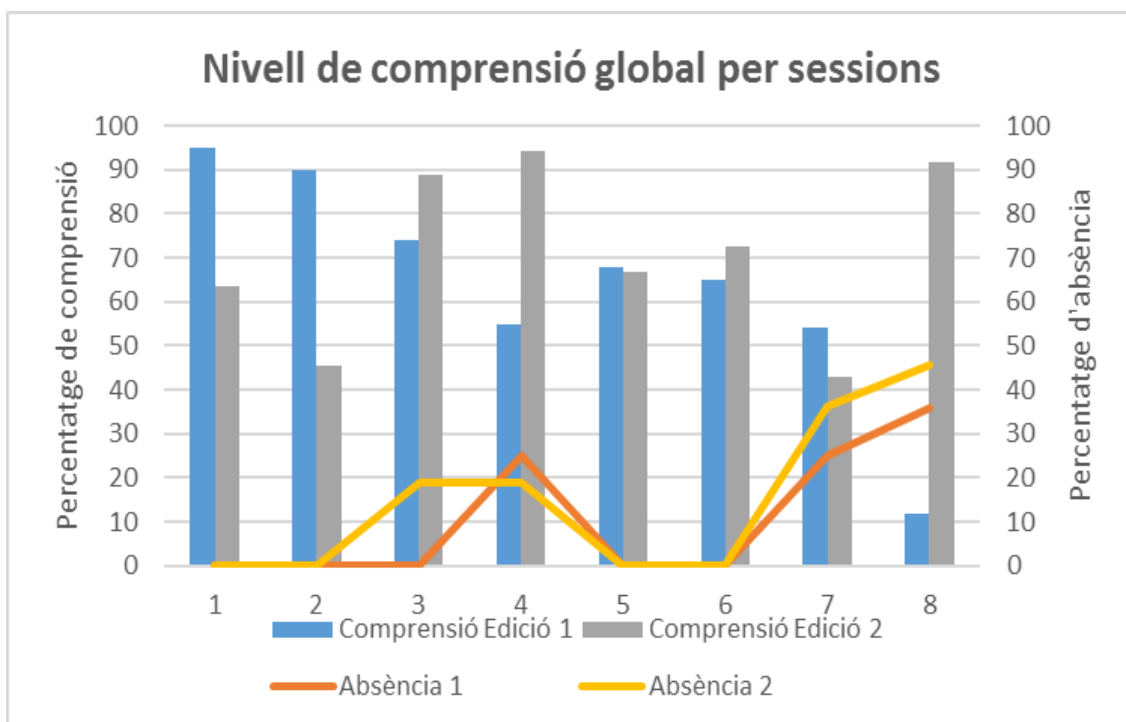
---

²⁶ Mirall Tarragona: https://www.facebook.com/profile.php?id=100009622176622&ref=br_rs

²⁷ Veure annex 2.

Pel que fa la comprensió dels continguts, es va incloure a suggeriment del metodòleg, unes preguntes de comprensió al final de cada sessió. Les respostes a aquestes preguntes es el que ens ha donat el nivell de comprensió tan per part del grup.

Gràfic 16. Nivell de comprensió de les sessions de la 1^a i la 2ª edició del programa MIRALL

Aquest gràfic reflexa el nivell global de comprensió de tots els participants en cada una de les sessions. Els percentatge s'han obtingut de la suma dels resultats, en tant per cent d'encerts de cada participant dividit pel numero de participants segons la sessió. S'han afegit les línies dels percentatges de les absències en cada edició a fi de poder correlacionar-les amb les variacions de comprensió.

Al gràfic hi ha un element que distorsiona notablement les dades i que es correspon amb el nivell de comprensió de la darrera sessió de la 1ª edició del programa que es situa en el 11%, aquesta diferència excessiva en comparació amb la resta de dades pensem que es deu a un error en la formulació de les preguntes.

Si deixem de banda la distorsió esmentada, podem veure com a la 1ª edició la comprensió es situa per sobre del 50%, mentre que pel que fa a la 2ª edició hi ha dues sessions per sota d'aquest percentatge, la 2^a i la 7^a.

Els nivells de comprensió més baixos correspondrien a les sessions 5,6, i 7.

Pel que fa al nivell d'absències, al gràfic es poden constatar dues coses.

- En primer lloc hi ha un primer punt alt a la meitat de l'edició, que es reconduït a partir de la sessió individual amb el TMO.
- Les absències tornen a augmentar al final del programa.

Les raons a analitzar i que explicarien aquests resultats poden ser diversos:

- La formulació de les preguntes de comprensió²⁸.
- El moment en el que s'han passat les preguntes. A la 1ª edició del 2015 es va fer al final de cada sessió mentre que a la 2ª edició es feia a l'inici de la sessió següent.
- El repartiment de les sessions individuals amb el TMO tot programant la darrera sessió per abans de la finalització del programa podria afavorir l'assistència a les darreres sessions.
- La necessitat d'eines didàctiques més efectives per transmetre els continguts.

Aquestes dades ens indiquen els límits del programa i la necessitat de seguir-lo pilotant a fi de trobar eines didàctiques millors, per l'abordatge d'alguns aspectes que volem que ajudin a la millor comprensió dels continguts.

---

²⁸ Cal tenir en compte que una de les modificacions que es va fer de la primera a la 2ª edició del 2015 té a veure amb la formulació de les preguntes de comprensió ja que es va considerar que moltes estaven mal formulades i podien induir a l'error, vegeu annex 5.

7.6. Hipòtesis: - La participació en el programa augmenta la consciència de problema per part dels joves

Malgrat que cada grup es diferent de l'altre i de que el nivell de desenvolupament moral de partida es diferent, els resultats dels que disposem fins aquests moments ens permeten afirmar que el programa proporciona als seus participants una major consciència del problema i més capacitat de reflexió en relació als motius que l'originen.

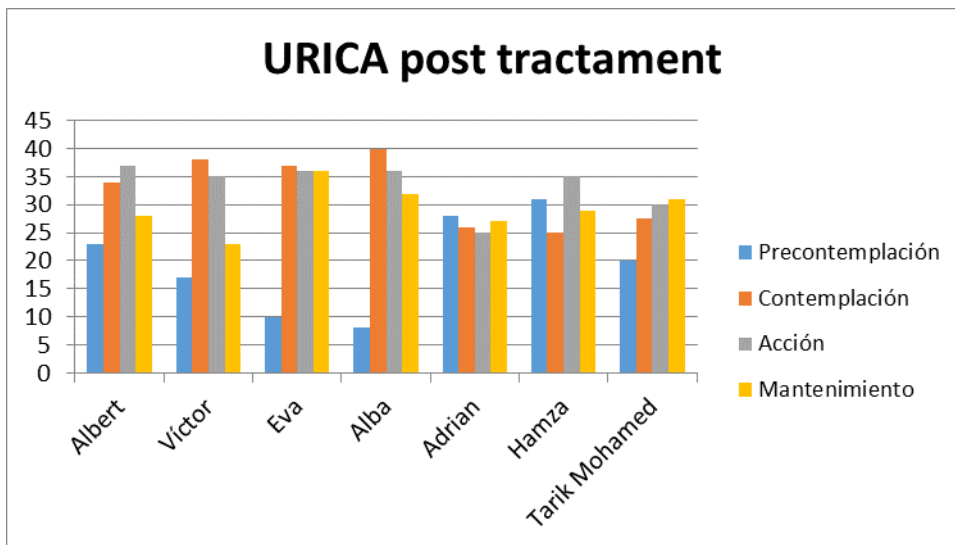
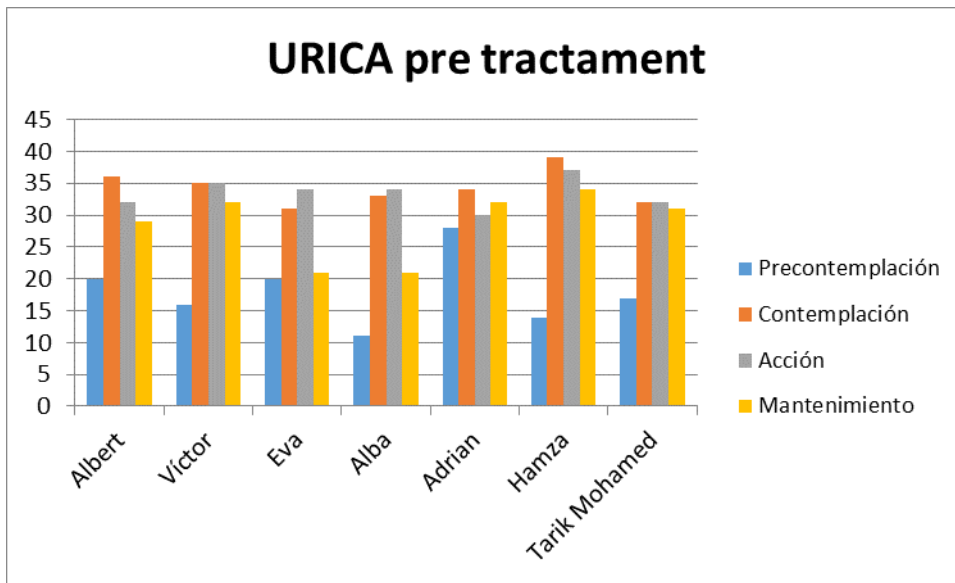
Aquestes afirmacions les hem basat en els resultats obtinguts dels següents tests i proves: *test Avaluació del canvi de la universitat de Rode Island (URICA)*²⁹ en relació la consciència de necessitat del canvi dels joves en relació a les seves conductes violentes.

El test URICA creat per Prochaska i altres, vol valorar la consciència de la necessitat de canvi per part dels joves. El resultat d'aquest test no es pot valorar de forma global ja que no disposem de prou mostra per extreure'n resultats. Malgrat això sí que pot resultar significatiu de forma individual. En aquest sentit podem valorar les respostes dels joves per cada ítem i comparar-les, entre les del pre-programa amb les del post-programa.

---

²⁹ Mc. Connaughy, E.A; Prochaska, J.O.; Y. Velicer, W.F (1983) Stages of change in psychotherapy: measurement and sample profiles. *Psychotherapy: Theory Research and Practice*, 20, 368-75. Veure el següent enllaç:
http://pendientedemigracion.ucm.es/info/psclinic/evaluacion/Proyecto%20Apoyo%20EPC%202006/INSTRUMENTOS%20EVALUACION/TRASTORNOS%20RELACIONADOS%20CON%20SUSTANCIAS/URICA/URICA_P.pdf (Versió utilitzada per la Universidad Complutense de Madrid)

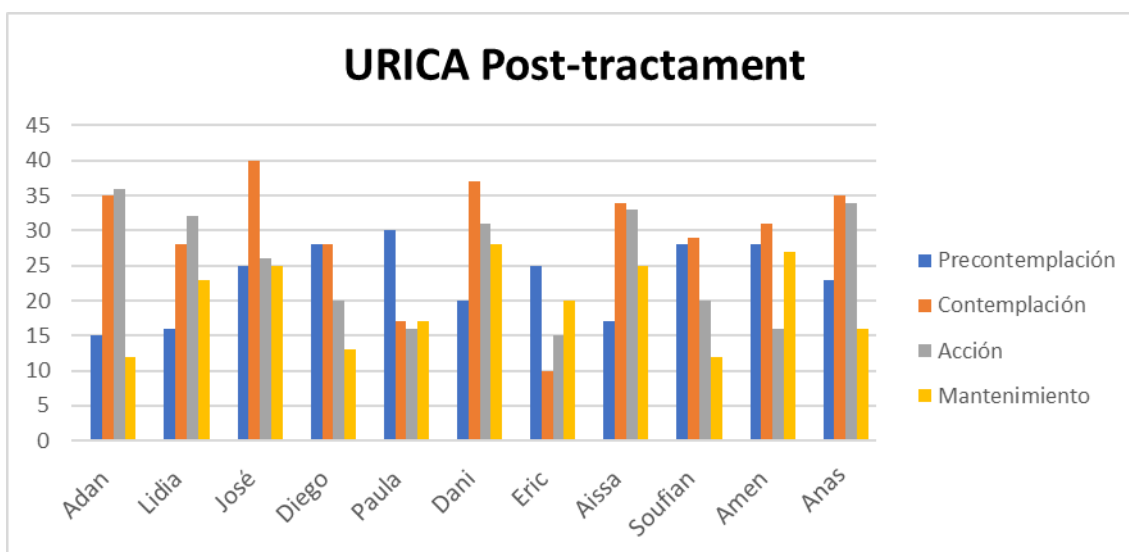
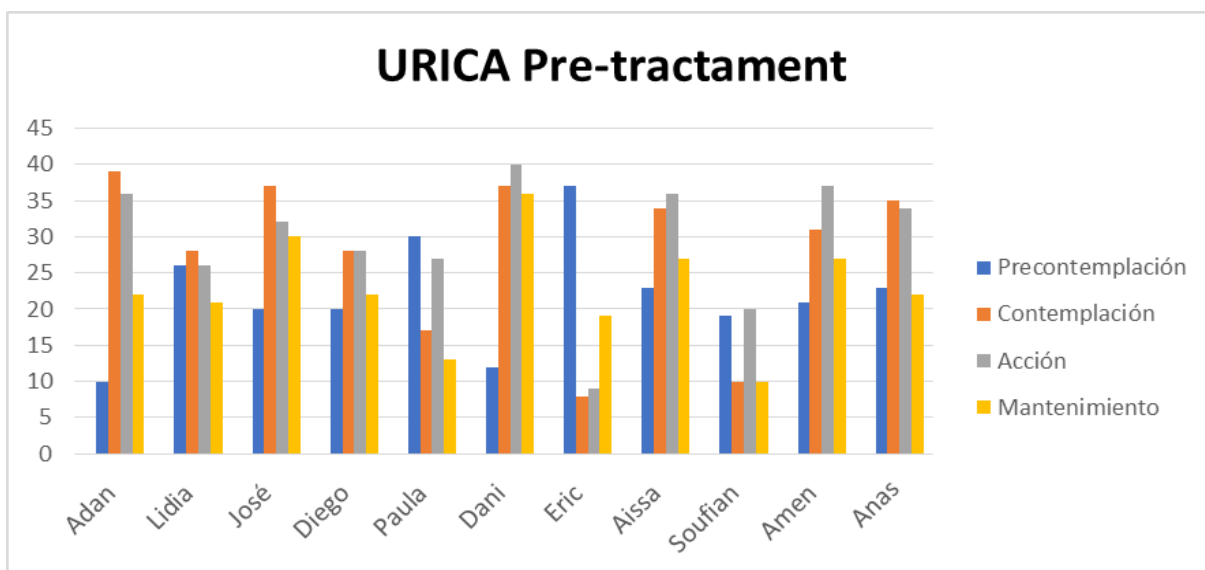
Gràfic 17. Resultats URICA 1a edició 2015

Cal recordar en tot moment que els noms que apareixen a les taules són ficticis i no es corresponen amb els joves participants del grup.

Gràfic 18. Resultats URICA 2a edició del 2015.

Cal recordar en tot moment que els noms que apareixen a les taules són ficticis i no es corresponen amb els joves participants del grup.

Ja hem dit que la comparació global dels dos tests no era viable per la dimensió reduïda de la mostra. Les variacions de percentatge entre els diferents ítems ens resulten impossibles d'interpretar en relació a la situació de cada jove, i més encara si pretenem veure-hi la influència del programa en les variacions entre les diferents escales. Per altra banda la manca de referències

en altres estudis similars ens deixen sense possibilitats de comparació i de nivells de fiabilitat. Si a tot això hi sumem les dificultats d'aplicació d'aquest test, ens trobem que l'esforç fet no compensa els resultats que se n'obtenen. Per això i de cara a edicions posteriors valorem que cal cercar altres instruments d'avaluació que s'adaptin millor a una població reduïda com es amb la que treballem i que alhora resultin més fàcils d'aplicar que els tests que hem utilitzat durant el 2015.

8. Conclusions

De l'anàlisi dels resultats en relació a les sis hipòtesis resulta una confirmació inicial de les sis hipòtesis formulades en relació al l'objectiu general de la recerca/ acció consistent en -avaluar les primeres edicions del programa MIRALL tot identificant les seves fortaleses i els aspectes a millorar en la seva aplicació, així com també determinar la seva efectivitat i eficàcia. I més concretament als objectius específics corresponents formulats en el punt 2 d'aquesta memoria - edicions del 2015 del programa i les dades recollides de l'edició del 2014 ens permeten formular les següents conclusions:

- a. Els joves estan satisfets positivament de participar en el programa.
- b. El fet de que els pares i els joves participin en paral·lel en programes específics i complementaris (MIRALL i LÍMITS), en reforça l'assistència i la valoració de l'esforç per part dels uns i dels altres.
- c. L'assistència dels joves al programa és, en general, molt alta :*deu punts superior, però, la dels que els seus pares també participen al programa LÍMITS.*
- d. La valoració que els joves fan de la participació del monitor MIRALL en el programa, es significativament alta.
- e. La implicació directa dels tècnics (TMO) derivadors en la implementació del programa és especialment valorada per els tècnics mateixos i per part de l'equip d'investigació.
- f. La formulació de les tasques "entre sessions" a través de la creació d'un grup de facebook amb els joves participants en el programa, s'ha mostrat com una bona alternativa per afavorir el record i la fixació dels conceptes apresos.
- g. L'autopercepció del canvi per part dels joves, indica que a partir del programa han reflexionat sobre les seves conductes violentes i que al

finalitzar-lo consideren que estan més preparats per a poder-les contenir.

- h. Del recull sistemàtic de dades en relació a la implementació del programa, feta per part del observador, i de les valoracions realitzades de cadascuna de les sessions, elaborades pels trainers implementadors, s'han pogut introduir en les dues edicions del 2015 canvis i correccions en les sessions del programa que han permès adequar-lo millor a les característiques dels joves al que va dirigit³⁰.
- i. Els instruments que es van triar en aquesta recerca per l'avaluació de l'eficàcia del programa³¹ s'ha demostrat, feixucs en l'aplicació i poc efectius per detectar canvis en poblacions tan petites, mes si hi afegim les dificultats per compara-les amb un grup de control.
- j. En relació a la comprensió dels continguts del programa, en les edicions del 2015 veiem com en la meitat de les sessions la comprensió està per sobre del 70%, mentre que a l'altra meitat la comprensió es situa per sobre del 50%.

En relació als canvis introduïts en el programa, en aplicació del pilotatge sistemàtic del mateix, les principals modificacions són les tres següents:

- a. Introducció de les xarxes socials per la realització de les, *tasques a fer entre sessions*.

En la primera edició del 2014 els joves havien de realitzar uns exercicis de reflexió, entre sessions, en una llibreta. Enguany, degut a la poca receptivitat d'aquesta l'eina, vàrem decidir substituir aquesta llibreta per l'ús de xarxes socials, concretament "Facebook" .

---

³⁰ A l'apartat següent es recullen els principals canvis que s'han introduït en el programa en les edicions del 2015.

³¹ Tests CABS d'assertivitat i URICA per avaluar la consciència de necessitat de canvi.

b. Incrementar la participació del monitor auxiliar.

De les valoracions fetes pels joves en la primera edició, va destacar la molt l'alta satisfacció de la participació del monitor auxiliar en les sessions previstes. Per aquest motiu, l'equip d'investigació va decidir augmentar la participació del monitor auxiliar fent-lo participar en tres sessions més de les inicialment previstes.

c. Millorar la didàctica i adequació individualitzada del programa.

El "pilotatge" del programa durant les edicions del 2015 ha comportat la introducció de canvis i millores en el programa per tal de millorar-ne la seva aplicació. Les modificacions han estat de tota índole, des de la correcció d'algunes expressions, passant per la modificació d'alguns exercicis o be d'alguns criteris de derivació o d'aplicació. Entre les mes significatives i a mode d'exemple podem referir les següents:

- Establiment d'un nombre màxim de joves participants a les sessions, (entre 8 i 10).
- Aplicar més estrictament els criteris de derivació dels joves a les problemàtiques de violència en l'àmbit familiar.
- Adequar o canviar alguns exercicis o exemples del programa a les problemàtiques de violència familiar.
- Reforçar la informació i la formació als TMO que deriven als joves en relació al contingut i els objectius de les sessions individuals.
- Programar abans de cada sessió en la que intervenia el monitor MIRALL un espai de preparació de les seves intervencions.

9. Limitació i propostes d'optimització per noves edicions Mirall.

Deixem constància de dues limitacions en la investigació. La primera és constitutiva i és la reduïda dimensió de la mostra. Tant en cadascuna de les edicions com del conjunt de la població diana per a realitzar l'abordatge de la violència mitjançant el programa formatiu MIRALL. La segona limitació fa referència als instruments psicomètrics emprats.

La configuració de la petita mostra de joves, acompanyats o no pel pare i/o mare dels participants, és degut als tipus d'infracció específics i/o delictes relacionats amb les violències, lesions, maltractaments en l'àmbit familiar, etc. així com a per la reduïda dimensió demogràfica junt a la dispersió territorial en l'àmbit provincial del Jutjat de Menors de Tarragona.

Un altra limitació ha estat la validació prèvia dels instruments emprats mitjançant el sistema de jutges, fent aquesta funció el propi equip de recerca o el col.laborador. En quan a les proves psicomètriques degut a la dificultat d'entendre aquest llenguatge per part dels joves, va fer descartar eines com, "la estrella de autopercepció del aprenzizaje" i posar en dubte si l'escala URICA era útil per detectar els canvis a curt termini, tal com havien fet diferents autors (Iturbe et al.2016:pág 80)

Per a propera/es edicions, a partir de l'avaluació de la implementació en l'edició pilot 2014 i de les dues de 2015, s'han formulat dotze propostes:

- Sistematitzar millor i accentuar el rigor en la/es derivació/ns de joves i famílies al programa, d'acord amb criteris establerts.
- Ampliar la mostra amb una nova edició del programa.
- Classificar i sistematitzar tots els resultats obtinguts amb les eines d'avaluació en una sola base de dades per creuament de dades.
- Refer els qüestionaris de satisfacció, tot valorant incloure-hi explícitament tan els tècnics de medi obert com al monitor Mirall.

- Continuar actualitzant les dades d'eficàcia als 6m / 12m dels joves participants, i de les seves famílies un cop finalitzat el programa, quan així ens ho hagin autoritzat per escrit.
- Fixar el programa amb les modificacions introduïdes en la fase de "pilotatge" i realitzar la nova aplicació amb alta fidelitat.
- Sotmetre el programa "pilotat" a la valoració de jutges externs que el valorin en funció de la seva expertesa professional.
- Sistematitzar la participació dels tècnics de medi obert en el programa per mitja de la realització d'almenys una sessió motivadora, informativa, i devolutiva estructurada per cada edició.
- Millorar els aspectes d'entrevista semi-estructurada i motivació didàctica de les sessions individuals a realitzar per part dels tècnics de medi obert.
- Elaborar, aplicar i avaluar el pla de formació per als monitors MIRALL.
- Ampliar el grup de monitors MIRALL formats per participar del programa.
- Explorar, revisar i aplicar noves eines per l'avaluació de nivell motivacional i de canvis positius o resultats del programa, que resultin significatives en mostres petites.

10. Referències bibliogràfiques

Alba, J.L.; Burgués, M.; López, J.; Alcazar, M.; Baró V.; Garrido, V y López, M^aJ. (2007). El programa de pensamiento prosocial. Versión corta para jóvenes. Tercera aplicación en medio abierto. *Boletín de Criminología nº 98 Instituto andaluz interuniversitario de Criminología*.

Aroca A; Bellver,B. (2013) Revisión de programas de intervención para el tratamiento de la violencia filio-parental. Una guía para la confección de un nuevo programa. *Revista Educación XXI (núm. 16.1)*

Blanch, S., Badia, G. (2015). A criar fills se n'aprèn?. Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals. Elements clau en 10 programes dirigits a famílies en els àmbits nacionals i internacionals. Avaluació del programa 'Créixer en família 2013'. Barcelona: Fundació Jaume Bonfill (ed).

Blasco, C. (2012). Descripció i anàlisi dels factors protectors d'adolescents en la prevenció del delictes. Avaluació de menors infractors: factors protectors i de risc. Invesbreu,nº58. Butlletí de difusió de recerques.

Burcet,J. et'alt' (2003). Estratègies d'intervenció en medi obert. Rev.Quadern d'Educació Social: Acompanyant cap al futur, Barcelona: Col.legi d'Educadors i Educadores Socials de Catalunya (CEESC).

Case,S.P.& Haines K.R. (2015) Children First, Ofenders Second –CFOS-. Positive Promotion: Reframing the Prevention Debate. *Rev. Youth Justice, vol. 15 (3) 226-239*

CEFJE (2015) Estadística bàsica de la Justícia a Catalunya. JUSTIDATA,Nº 60. Justícia Juvenil als Serveis Territorials: Comparativa entre Tarragona, Lleida i Girona. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

CEFJE (2013) Projecte tècnic de Medi Obert . Programa Compartim de gestió del coneixement . Departament de Justícia. Comunitat Medi Obert de justícia juvenil.

CEFJE (2010) Orientacions i propostes per l'atenció dels casos de violència filio-parental que arriben a justícia juvenil. Programa Compartim de gestió del coneixement. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

CEFJE (2007) Debat a Bat. Violència Filioparental. Generalitat de Catalunya

CEFJE (2001) El model de justícia juvenil a Catalunya (Colecció Justícia i Societat 21). Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Cerdà, M., Esteve, G, Losa, B., Pérez, M., Sampere, M., Losa, B., Pérez, M.(2006) Estudi qualitatiu de menors i joves amb mesures d'internament per delictes de violència intrafamiliar. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Dep. Justícia. Generalitat de Catalunya

Diego, F., Miquel, S. (2000) La intervención en medio abierto: un reto para la justicia de menores. En Amorós, P.-Ayerbe, P.(Eds.) *Intervención educativa en inadaptación social*. (pp.227-258). Madrid: Ed. Síntesis S.A

Diego ,F (2003). *Violeta sí, violencia no* . Sigüenza: Edita Rayuela CML

Diego, F. (2014) Programa formativo contra la violencia der género. En M. Senra (Eds.) *Asesoramiento e intervención social. Casos prácticos*, (pp137-144). Madrid: Editorial Sanz y Torres. Manuales UNED

Echeburúa, E. (2013) Adherencia al tratamiento en hombres maltratadores contra la pareja en un entorno comunitario: Realidad actual y retos de futuro. *Rev. Psicosocial Intervencion*, nº22, 87-93

Echeburúa, E., Sarasua, B., Zubizarreta, I., y Del Corral, Paz (2009). Evaluación dela eficacia de un tratamiento cognitivo-conductual para hombres violentos contrala pareja en un marco comunitario: una experiencia de 10 años (1997-2007).*International Journal of Clinical al Health Psychology*, 9 (2), 199-217.

Ferrer Puig,M., Capdevila M.(2011) Datos y reflexiones acerca de los actos violentos protagonizados por jóvenes. *Rev. Infancia,Juventud y Ley* ,3. 11-17

Garrido, V. (2012) Prevención de la violencia filio-parental: el modelo de Cantabria : Santander. Instituto de Servicios Sociales.

- Garrido, V. (2009) *Mientras vivas en casa*. Barcelona: Versatil S.L.
- Garrido, V.(2005) *Los hijos tiranos. El síndrome del emperador*. Madrid: Ariel
- Gómez-Limón, M. T. (2008). *Quien bien te quiere no te hará llorar. Guía para superar la violencia doméstica*. Madrid: La esfera de los libros.
- González, L y Cieza, S. (2008) Programa de intervención por maltrato familiar ascendiente. Jornadas sobre violència intrafamiliar, Valencia.
- Graña, J.; Garcia-Vera,MP; Gónzalez,M.;Moran, N.;Gesteira,C.;Fernández, I.Moreno,N;Zapardiel, A. (2013) *Programa de tratamiento educativo y terapéutico por maltrato familiar ascendente*. Agencia de la Comunidad de Madrid para la Reeducción y Reinserción del Menor Infractor.
- Graña,J; Muñoz, M., Redondo, N. y González, M.(2008). *Programa para el tratamiento psicológico de maltratadores*. Madrid: Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense.
- Henggeler,Scott.W.,Schoenwald,S.K.,Borduin,Ch.M.,Rowland,M.D.,Cunningham,Ph.B.(1998) *Multisystemic treatment of antisocial behavior in children and adolescent. Treatment manuals for practitioners*. New York-London.The Guilford Press
- Ibabe, I, Juregizar, J., y Díaz, O. (2007) *Violencia filio-parental: Conductas violentas de jóvenes hacia sus padres*. Vitoria: Publicaciones del Gobierno Vasco.
- Iturbe N.,Civit,N.,Martínez,A.,Muro,A.,Nguyen,T.(2016) La motivació al canvi dels agressors de parella que realitzen un programa formatiu: aplicació pilot del Pla d'Intervenció Motivacional (PIM). Centre d'Estudis Jurídics y Formació Especialitzada.CEFJE. Generalitat de Catalunya
- Larrauri, E.(2010) Los programas formativos como medida penal alternativa en los casos de violencia de género ocasional. *Rev Civitas.Porto Alegre v.10 n.2 p.193-215*

Larriba, J. i Duran, A. M (2009). *Límits: programa d'actuació preventiva familiar de la transgressió i del consum de drogues en menors i joves que passen pel circuit de la justícia juvenil*. Generalitat de Catalunya.

LeBlanc, M. et al. (2004) *Medidas de Adaptación Social y Personal para Adolescentes Españoles. Análisis de su coherencia interna, fiabilidad y validez. Validación y adaptación del cuestionario para adolescentes (MASPAE)*. Publicaciones Universidad de Salamanca

Loeber, Farrington, & Redondo (2011) *La transición desde la delincuencia juvenil a la delincuencia adulta. Rev. Española de Investigación Criminológica. Monografía 1, Número*

Loinaz, I (2014) *Typologies, risk and recidivism in partner-violent men with the B-SAFER: a pilot study* In *Psychology, Crime & Law* vol. 20, n. 2, 183-198. *Investigació CEJFE 2010: Estudi de les tipologies d'agressors de parella als centres penitenciaris.*

Martinez Gonzalez, R-A. (2009) *Guía para el desarrollo de competencias emocionales, educativas y parentales*. Madrid: Publicaciones. Ministerio de Sanidad y Política Social

Martinez, M. i Arnau L. (2014) *Recerca avaluativa sobre el programa LIMITS* Barcelona. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Dep. de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Montero, A. (2008). *Psicología con agresores de género*. En San Segundo, T (ed.) *Violencia de género. Una visión multidisciplinar*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces.

Penfold, B. R. (2006). *Quiéreme bien. Una historia de maltrato*. Lumen.

Pereira, R. (2016) *Responding to filio-parental violence: family dynamics and therapeutic intervention* (pp. 80-96). En Hold, A. (Ed.) *Working with adolescent violence and abuse towards parents. Approaches and contexts for intervention*. London and New York. Routledge

Pereira, R., Bertino, L., Romero, J.C, Llorente, M.L. (2006) Protocolo de intervención en violència filio-parental. Revista Mosaico., Núm. 36

Pereira, R., Bertino, L y Romero., J.C. La violència filio-parental: contexto, proceso y dinámicas familiares.(2009) IV Jornadas Formación SEAFI'S: Violencia filio-parental. Orientaciones prácticas para profesionales. Valencia

Pérez Ramírez, M. Martínez Garcia, M (2011) La reincidencia de los condenados por delitos de violencia de género a programas formativos aplicados desde la ejecución penal en la comunidad. Barcelona, Generalitat de Catalunya.Dep. Justícia. CEJFE

Prochaska, J. y DiClemente, C. (1982). Transtheoretical therapy: Howard a moreintegrative modelo f change. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 19, 276-8

Prochaska, J. y DiClemente, C. (1986). The Transtheoretical approach. En J.Norcross (Eds). *Handbook of eclectic psychoterapy*. New York: Bruner/Mazel (163-200).

Prochaska JO; Prochaska JM (1993) Modelo transteòrico de cambio para las conductas adictivas. En Casa M.; Gossop M.; eds "Recaida y prevención de recaidas" Barcelona : Neurociencias, p.85-136

Rechea C., Fernández, E. y Cuervo A.L.(2008) Menores agresores en el ámbito familiar. *Centro de Investigación en criminología. Informe nº 15, 1-80*

Redondo, S. (2012) Intervenciones con delincuentes juveniles en el marco de la justicia: investitgaciones y aplicaciones. *Rev. eduPsykhé*, vol.11; nº2; 143-169

Redondo, S.; Alvarez, M.; Antequera, M.; Cano, A; Martinez Catena, A.(2010) Evaluación de una intervención psicológica con agresores juveniles. *Boletín de Criminología nº 124 Instituto andaluz interuniversitario de Criminología*

Romero, F., Melero, A., Cánovas, C., Antolín, M., (2005) La violència dels joves en la família. Una aproximació als menors denunciats pels seus pares. CEJFE. Generalitat de Catalunya

SAVRY (2007) Manual para valoración estructurada de riesgo de violencia en jóvenes. Centre d'Estudis Jurídics y Formació Especialitzada.CEFJE. Generalitat de Catalunya

Secretaría General de Instituciones Penitenciarias. (2010). *Violencia de género: Programas de intervención para agresores (PRIA)* .Madrid: Ministerio del Interior

Segura, M.- Mesa, J.(2011). *Enseñar a los hijos a convivir- Guía práctica para dinamizar escuelas de padres y abuelos*. Bilbao:Desclée

Segura M., (2008), *Enseñar a convivir no es tan difícil*, Bilbao: Desclée, 9ª ed.

Segura M.-M. Arcas, (2007). *Educar las emociones y los sentimientos*. Madrid : Narcea, 3ª ed.

Segura M. y M. Arcas (2008). *Relacionarnos bien*, Madrid: Narcea, 6ª ed.

Segura M. (2007). *Ser persona y relacionarse*, Madrid: Narcea, 5ª ed.

Seligman M.,(1998). *Aprenda optimismo*, Barcelona: Ed. Grijalbo.

Tio, J; Mauri LL;Raventós,P. (2014). *Adolescencia, desarrollo y transgresión. La experiencia del Equipo de Atención en salud mental al Menor (EAM)*.S.Pere Claver. Fundación Sanitaria

Vázquez C. Y Hervás,G.(2008) *Psicología positiva aplicada (Eds)*. Bilbao: Desclée, 2ª ed.

11. Annexos

11.1 Annex 1. Distribució i estructura de les 21 sessions dels programes MIRALL i LÍMITS, segons la implementació proposada per l'equip de recerca

SETMANA	AREES TEMÀTICA i TESTIMONIAL	SESSIO INDIVIDUAL	SESSIONS FILLS	SESSIONS PARES	SESSIONS CONJUNTES
1	MOTIVACIÓ i RECONeixEMENT	Sessió 1 jove amb tècnic medi obert			
2	IDENTIFIQUEM PROBLEMA (Testimoni)		Sessió 2 (1ªjoves) Identificant i verbalitzant Monitor MIRALL	Sessió 3 (1ªpares) Definim objectius de canvi	
3	PARTINT DE LES EMOCIONS (Testimoni)		Sessió 4 (2ªjoves) Emocions Monitor MIRALL	Sessió 5 (2ªpares) Comunicació	
4	ELS CONFLICTES i PENSAMENTS		Sessió 6 (3ªjoves) Pensaments	Sessió 7 (3ªpares) Reduir conflictes	
5	VIOLENCIES I NORMES: (Testimoni)		Sessió 8 (4ªjoves) Conductes Monitor MIRALL	Sessió 9 (4ªpares) Establir normes	
6	ENMIRALLAR-SE COMPRESIO, i REPAS	Sessió 10 jove amb tècnic medi obert			
7	NORMES I DESENVOLUPAMENT (Testimoni)		Sessió 11 (5ªjoves) Desenvolupaments Moral i normes Monitor MIRALL	Sessió 12 (5ªpares) Sanció i vinculació	
8	EMPATIA i ESTILS DE RELACIO (Testimoni)		Sessió 13 (6ªjoves) Estereotips de gènere i estils Monitor MIRALL	Sessió 14 (6ªpares) Resolució problemes	
9	APLICACIÓ CANVIS I AUTOAVALUCIÓ (Testimoni)		Sessió 15 (7ªjoves) Resolució conflictes Monitor MIRALL	Sessió 6 (7ªpares) Creences normatives familiars	
10	PREVENINT RECAIGUDES		Sessió 17 (8ªjoves) Els estadis del canvi	Sessió 18 (8ªpares) Seguiment	
11	JUNTS POSEM EN COMÚ				Sessió 19 (1ª conjunta joves i pares)
12	TANQUEM UN CURS I CONTIUA L'APLICACIÓ	Sessió 20 jove amb tècnic medi obert			
13	FENT DE MIRALL				Sessió 21 (2ª conjunta Joves i joves) Diplomes i Mirall per altres joves.

11.2. Annex 2 Tres valoracions

Aquí es presenta un exemple de valoració de sessions, concretament la valoració de la sessió grupal 7, *Resolució de conflictes*. A partir del diari de sessions (veure annex següent) i de les opinions dels *trainer* de la sessió es reunia tot l'equip per valorar qualitativament el desenvolupament d'aquesta.

Al final apareixen les conclusions de consens i les millores a incloure a la pròxima experiència. Com es pot observar hi ha dues valoracions, la de la primera experiència al 2014 i la finalitzada aquest 2015.

VALORACIÓ DE L'APLICACIÓ PILOT 1

Aquesta sessió, segons el disseny original, començava amb una petita explicació teòrica sobre la resolució de conflictes. Concretament quins son els passos a seguir i què cal distingir en aquest procés. Tanmateix, atenent a l'experiència d'anteriors sessions, preferim començar de manera més lúdica, per tal d'engrescar als participants. La sessió va començar mirant un vídeo d'animació on es presentava una situació / problema, per tal de treballar-ho després en la part teòrica.

A partir d'aquí es desgranen les diferents parts teòriques al voltant de la resolució de conflictes.

Després va ser uns dels participants el que va exposar un problema. Tot i que això no estava planejat, ho vàrem utilitzar, ja que era un exemple de la vida quotidiana d'alguns dels nois i noies, i era una manera més de treballar l'esquema de resolució de conflictes.

Seguidament vàrem tornar a veure un vídeo, aquesta vegada era una dramatització i es va tornar a aplicar l'esquema de la resolució de conflictes.

Val a dir que, si bé la sessió va anar bé, va ser complicat que els joves utilitzessin l'esquema de resolució de conflictes. En general plantejaven bé quin era el problema, en canvi, la majoria es saltava tots els passos i passava directament a la solució. Aquesta dinàmica, d'una banda, va facilitar que entre tots, i sense ser massa conscients, fessin una pluja d'idees amb diferents alternatives de resolució. Altrament, també ocasionava que estiguessin massa estona discutint sobre aquestes possibles solucions, deixant poc temps per discutir passos de l'esquema. Per acabar, repartim els deures. Aquests són un full amb l'esquema de resolució de conflictes que ells han d'emplenar amb algun conflicte que hagin tingut.

VALORACIÓ DE L'APLICACIÓ PILOT 2 (1ª edició del 2015)

Valorem que ens hem d'ajustar al temps per tal de poder complir amb els objectius bàsics de la sessió. Tenint en compte que dona peu a moltes discussions.

VALORACIÓ DE L'APICACIÓ PILOT 3 (2ª edició del 2015)

A la sessió anterior es varen produir nombroses situacions de conflicte en el grup que es varen poder reconduir en gran part per la intervenció del monitor MIRALL. Es va decidir suprimir l'aturada a la meitat de la sessió ja que això distorsionava després la represa i alguns dels joves aprofitaven per fumar algun "porro" en aquell moment.

A partir de la quarta sessió s'havia valorat la possibilitat de partir el grup en dos ja que es va considerar excessiu el nombre de participants a les sessions, mes si tenien una assistència regular, finalment però es va desestimar.

Finalment dels 14 joves participants, els trainers i els TMO de referència dels joves tan sols varen valorar que havien tingut una mínima actitud de participació positiva quatre dels joves participants en el programa es a dir el 28% de total, d'aquest 28%, el 50% els seus pares també varen participar al programa LÍMITS.

11.3. Annex 3

El següent annex no recull el diari d'observacions complet que va fer l'observador durant totes i cadascuna de les sessions de les tres edicions. Com a exemple només hem inclòs el diari d'observacions de tres sessions de la primera prova pilot, al 2014.

Diari d'observació de sessions 3 , 4 i 8 sessio conjunta

Primera edició pilot MIRALL: 25 de juny – 01 d'agost de 2014

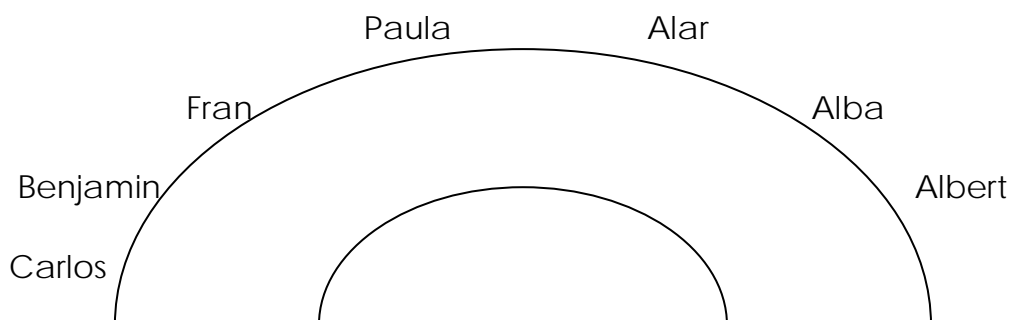
Sessió grupal 3. Els pensaments Data 30.06.2014

12.00h Com en les sessions anteriors, tornem a seure gairebé en cercle i amb aquesta distribució.

Trainers principals Angel i Aida.

Monitor MIRALL, Oscar.

Participants :

Trainer: Aida, Assistent: Ángel, Observador: Fede

No hi ha noves incorporacions sessions 1 i 2 anteriors. Es fa memòria dels temes tractats a l'anterior sessió però es constata que tampoc han fet els "deures" que s'havien proposat a la sessió anterior.

Aida explica que la nostra forma de sentir (sessió anterior), el món, la realitat que ens envolta esta relacionada en la forma, en el llenguatge i en les idees amb les que hem estat educats. I les creences i opinions, que d'alguna forma em condicionen – *"és el color del cristal con que se mira"*-. Les creences no són tan fixes com sembla. Posa un exemple per què sigui més fàcil entendre que, malgrat ser més invisible que la

emoció, és el pensament, el que finalment determina i pot capgirar o no l'acció.

12.39h Aida presenta un altre testimoni –espill-. Es diu Oscar i a la sessió d'avui farà de monitor auxiliar.

- Oscar es presenta així: *"...vaig tenir una infància o joventut normal fins als 28 any. Però llavors vaig cometre un delictes que va portar-me fins i tot a ser empresonat fins un mes i mig.*
- Oscar diu :*Vaig ser denunciat per l'anterior esposa i mare dels dos primers fills. Però al sortir vaig tornar a començar gràcies a la meua dona i mare del meu tercer fill. Per les denúncies anteriors segueixo complint Treballs en Benefici de la Comunitat (TBC), però malgrat que porto 10 anys treballant a l'estranger, i tot i estar complint les jornades de TBC a les que vaig ser condemnat, de moment, no puc obtenir un certificat de penals net i tampoc el permís de residència..."*
- Aida pregunta: què diries que ha canviat des que vas contactar amb la justícia, un cop condemnat? i, què va significar per tu, pel fet de reconèixer els fets i voler disculpar-te, la possibilitat de no tornar a ingressar al centre penitenciari?
- Paula (s'anticipa): *"en algo he cambiado"* (s'està identificant amb l'ingrés de l'Oscar al centre penitenciari i ho relaciona amb la seva estada a Can Llupià).
- Oscar (li respon): *"tu sola eres la patrona de tu pròpia barca"*
- Paula (s'interessa i li pregunta):si per tenir permís de treball també cal tenir net el certificat de penals.
- Aida insisteix si algú capta o reconeix (**model ABC**) l'impacte del nostre pensament automàtic; de l'imperceptible llenguatge interior mitjançant el que desxifrem o analitzem, llegim, segons l'esquema:

SENTO→PENSO→ACTUO

Activador Esdeveniment: Emoció →**Beliefs** (Creença) →**Conducta**

Aida presenta uns supòsits o sentències o refranys mentre que Paula i Alba en van afegint pel seu compte. Són idees generades pel pensament automàtic:

- Si David consumeix cocaïna, concloem que els seus amics també ho fan.
- Les rosses són enzes.
- Els homes són uns cabrons i les dones unes putes.
- Digues amb qui va i et diré qui ets.

- “ *Por haber matado una vez un perro me llaman mataperros*” (Fran)
- No n’hi per tant per vint euros de merda.

13.00h Després del descans, Aida explica : La història d’un noi que baixa embalat amb una bici quan un grup de sis o set nens li donen un cop de pedra a la cara... I pregunta:

- Quin és el primer pensament automàtic del xicot? (gairebé tot els pensaments són agressius, defensius ...)

Continua la narració exposant que aquell nen que va tirar la pedra ho va fer per avisar que el seu germà més petit havia tingut un accident i el volia aturar per si li deixava el telèfon mòbil, per trucar urgentment a la seva mare.

23.30h Tot seguit es visiona el curt “ *Los hijos ven, los hijos hacen*”.

Aida suggereix com a pregunta sonda : és cert que les persones adultes fan el mateix que van veure i aprendre a fer de petits, o pel contrari fan coses diferents?

Els participants no entren a respondre la pregunta, llavors suggerim un debat perquè tothom participi per a contrastar 2 idees, es demana que es posicionin en relació amb les frases:

“*Sin ti, no soy nada*”, (com diu la cançó). Per la paula i l’Alba la frase és més aviat veritat i, per la resta de participants més aviat falsa.

“*Sin dinero, no soy nada*” , és més aviat veritat per Alae i per als nois, (que comenten les formes d’obtenir diners; des de treballant, traficant, o apropiant-se del d’un altre), que no pas per a les noies.

En general no hi ha temor per comentar una expressió del pensament més tradicionals, les noies amb tendència a reproduir els esquemes tradicionals, els nois més interessat per la recerca de recursos econòmics. El resum de la sessió pot ser que els pensaments automàtics determinen sense adonar-nos el nostre comportament tal i com ho fan les emocions.

- Alae llegeix en veu alta el text de l’home que amb la roda del vehicle rebentada va a una casa del veïnat per demanar un gat per reparar la pana, mentre va pensant. Durant el trajecte les seves cabòries no l’abandonen. La reacció final del protagonista inconnexa i fora de to vol fer reflexionar al grup.

Es proposa com a tasques per la propera sessió: identificar idees pròpies o idees prefixades i estereotipades que influeixen a l'hora d'actuar d'una determinada manera.

Sessió grupal 4. Les conductes   Data 02.07.2014

Inicialment assisteixen:

1.-**Fran** a qui la conductora de la sessió encoratja i felicita públicament per la seva presència constant i seriosa – *el millor nivell d'assistència i participació*-. El menor realitza les funcions de presentació, explicant-los i nomenant a tots els que han faltat.

2.**Nahuel** com van assistir justament l'únic divendres 27.06 recorden una mica la sessió de les 'emocions'; però diuen que havien pensat que DIMECRES i DIVENDRES eren els dies de curs . Es clarifica que és DILLUNS i DIMECRES.

(caldrà fer una trucada de recordatori el proper dilluns 07.07.14)

3.**Adrian** Esperem una mica fins que, ha trucat avisant que venia de Reus però havia perdut l'autobús; avui s'incorpora per primer cop després d'haver participat en una sessió individual de control d'impulsos a les dependències dels jutjats de Reus .

4.-**Jony** explica que fa poc temps que ha sortit del CE Segre, i que ja ha complert 18 anys.

Ens presentem dient el nom i canviant-nos de lloc per practicar com es diu el qui tenim a la nostra dreta i qui tenim a l'esquerra . Explica Nahuel com li va costar clarificar la pròpia lateralització, l'Adrian és del mateix parer. Entre tots dos hi ha molta complicitat i també interactuen positivament i de forma prou ordenada amb el Fran i el Jony.

Aprofitant el moment de la presentació Aida, els demana que diguin si consideren que tenen, observen, o consideren, que tenen algun problema i que si volen l'expliquin a la resta de participants. En aquests mateix moment també se'ls convida a reflexionar en relació amb si s'han plantejat alguna necessitat/voluntat de canvi envers aquest problema.

Es fa un repàs a mode de recordatori del que s'ha treballat en les sessions anteriors.

1ª Sessió	DEFINICIÓ DEL PROBLEMA
1a Grupal	Quins problemes tinc?
amb monitor auxiliar	Com puc resoldre'ls?
25.06.2014	Seguit l'esquema EMOCIÓ - PENSAMENT - ACTUACIÓ (<i>conducta violenta</i>)

Un altre cop i, de forma evident i inequívoca, se'ls fa avinent i recorden que tenen un problema en relació amb la violència (per alguns la evidència és tan sols externa, sentències i/o mesures, i d'altres són capaços de reconèixer la seva implicació).

Cadascú s'explica de forma sintètica, en gairebé tots els casos assumeix la seva responsabilitat malgrat que l'entenen només limitada, (*"me han denunciado alguna vez però en otras muchas ocasiones no ha pasado nada"*).

Podríem situar als joves globalment en una fase **contemplativa** pel que fa a la percepció del problema i la disposició per afrontar-lo, però amb la inconstància i la ambivalència pròpia de l'adolescència: assistir i participar en la sessió de forma proactiva i fins i tot lúdica però sense capacitat per donar-hi continuïtat i aplicació a les reflexions realitzades, amb dificultats d'atenció, amb incapacitat pel manteniment dels acords, dels pactes, dels contractes signats i dels compromisos contrets.

Els convida a recordar els senyals físics de la pena o de la por: llàgrimes, tremolor de cames, acceleració del cor, etc. Ells menors van refrescant i caient en el compte d'aquestes evidències físiques de les seves emocions i del fet que quan no són capaços de reconèixer-les i controlar-les, hi ha riscos alts de passar a actuacions incontrolades.

També s'invita a recordar el que es va treballar a la 3a sessió pel que fa als pensaments, (**invisibles** i **inconscients**) els quals sovint actuen de forma automàtica i irracional en el nostre inconscient, (*no n'hi ha per tant, o bé, sóc tan bo que no m'agafaran mai*)

<p>2ª Sessió</p> <p>2a grupal</p> <p>27.06.2014</p>	<p>EMOCIONS:</p> <p>Cóm em sento?</p> <p>(EMOCIÓ- AUTOCONTROL)</p>
<p>3ª Sessió</p> <p>3a grupal</p> <p>amb monitor auxiliar</p> <p>30.06.2014</p>	<p>PENSAMENTS:</p> <p>Com d'encertadament ens parlem a nosaltres mateixos?</p> <p>Pensaments automàtics i distorsionats.</p>

Després de fer aquest RESUM de tot el que s'ha treballat en les sessions anteriors, -sintètic però participat-, s'inicia el treball dels continguts de la 4a sessió, exposant la diferència entre tres tipus de FETS amb violència (física, verbal i no verbal) i 2 tipus de RESPOSTES, la reactiva i la planificada.

Els joves participants passen a complimentar els 29 ítems del qüestionari de: violència auto informada.

<p>4ª Sessió</p> <p>4a grupal</p> <p>02.07.2014</p>	<p>CONDUCTES: Quines respostes donem als estímuls externs que rebem?</p>
--	---

Després del descans de 10 minuts cadascú amb l'ajuda d'Àngel i de l'Aida, quantifica quina és la seva puntuació dels 4 tipus de respostes, reactiva o proactiva.

Aida fa el resum de la sessió i fa saber al grup que durant aquesta setmana i la propera (fins al dimecres 9 de juliol), hi haurà una sessió individual de contrast amb el TMO a fi que els continguts treballats a les sessions grupals puguin tenir continuïtat dins del treball entre el TMO i cada jove.

Hi ha quatre assistents (Fran, Nahuel, Adrian, Jony), al final de la sessió s'incorpora l'Alba.

Sessió 8, conjunta De MIRALL a → LÍMITS. Data 01.08.2014

Els potencials candidats eren: El Benjamin i la seva mare Heike, El Fran i la seva mare Chari i el Nauel i la seva mare Rosa. Tant els menors com les seves mares estaven prèviament avisats tant pels TMO com també pels *Trainers* dels programes.

En aquest cas la conducció de la sessió conjunta la feien el Jordi i el David, els quals havien portat la conducció del grup del programa LÍMITS.

Malgrat que no estava previst inicialment, es va incorporar al grup el coterapeuta Gerardo que havia vingut per una gestió a Tarragona.

Finalment, només van participar-hi el Benjamin i la seva mare, les demás mares, malgrat que estaven avisades, no van assistir.

La sessió va tenir dues parts les quals es van desenvolupar en llocs diferents per problemes d'espai.

1a Part. Va consistir en un repàs dels temes tractats tant a un programa com a l'altre. Pel que fa a la mare recordava principalment el fet de planificar les actuacions amb el fill i identificar els objectius a assolir. Pel que fa al Benjamin el seu record principal era que abans d'actuar calia pensar en les conseqüències que se'n podien derivar de les reaccions.

2a Part. Va consistir en un visionat d'unes seqüències d'un capítol de Hermano Mayor. Es tractava d'identificar coses que un jove i una mare (enfrontats violentament) feien bé i malament per intentar reconduir la situació. La valoració va ser força positiva i la impressió va ser que l'exercici podia donar molt més de si amb un grup més ampli. El fet que la situació fos molt exagerada ajudava a que hi hagués distància i que la implicació fos major.

Finalment, va haver-hi una tercera part a mode de resum en positiu d'ambdós programes en les que es va parlar de l'afecte en les relacions familiars, per intentar descobrir quins eren els pilars de l'afecte: respecte, mostres d'afecte, confiança.

Va ser un bon exercici per acabar les sessions.

11.4. Annex 4

Qüestionaris de satisfacció. Aquest va ser el qüestionari de satisfacció que els participants van omplir al final del programa. Hem inclòs el qüestionari de satisfacció per als participants d'aquest any 2015, que es lleugerament diferent del de l'edició de 2014.

PROGRAMA MIRALL AVALUACIÓ FINAL.			
Les frases següents es refereixen a les teves impressions després de la participació en aquestes sessions. Si us plau, indiqueu fins a quin punt esteu d'acord amb cadascuna, posant una creu o encerclant la resposta que s'adeqüi millor al vostre parer. Cada frase té quatre opcions de resposta. Llegiu-les totes abans de respondre.			
1. Després de participar en aquestes sessions em sento més capacitat/da que abans per respondre de manera adequada a situacions conflictives relacionades amb la meva conducta i em serviran per a controlar impulsos.			
HI ESTIC MOLT D'ACORD	HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC GENS D'ACORD
2. Comparant la meva conducta habitual abans d'iniciar el programa MIRALL amb la que tinc ara, diria que			
HA MILLORAT BASTANT	HA MILLORAT UNA MICA	HA EMPITJORAT UNA MICA	HA EMPITJORAT BASTANT
3. En les sessions he après coses que m'ajudaran a millorar la conducta			
HI ESTIC MOLT D'ACORD	HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC GENS D'ACORD

4. Em sento satisfet d'haver participat en aquestes sessions			
HI ESTIC MOLT D'ACORD	HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC GENS D'ACORD
5. Si es repetissin aquestes sessions i un company/a d'una edat i un comportament semblant als meus i em demanés la meva opinió, li recomanaria que hi participés			
HI ESTIC MOLT D'ACORD	HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC D'ACORD	NO HI ESTIC GENS D'ACORD
6. Què t'ha agradat més del programa?			
7. Què t'ha agradat menys del programa?			
8. Si poguessis, què canviaries del programa per fer-lo més útil			

Gràcies per la teva col·laboració.

Les dades exposades en aquest qüestionari seran tractades de forma confidencial per garantir l'anonimat

11.5. Annex 5

Aquests qüestionaris, també d'autoinforme, assenyalen la percepció subjectiva dels participants envers els canvis que es poden haver produït en les seves relacions un cop realitzat el programa MIRALL.

<i>Un cop finalitzat el programa.</i>	
1.-HAS NOTAT CANVIS EN LA RELACIÓ AMB ELS TEUS PARES?	
SI	NO
<i>En cas afirmatiu.</i>	
2.-QUINS CANVIS HAS NOTAT?	
<ul style="list-style-type: none"> • •	
3.-HAS NOTAT CANVIS EN RELAXCIÓ AMB TU MATEIX?	
SI	NO
<i>En cas afirmatiu.</i>	
4.-QUINS CANVIS HAS NOTAT?	
<ul style="list-style-type: none"> • •	

Gràcies per la teva col·laboració.

Les dades exposades en aquest qüestionari seran tractades de forma confidencial per garantir l'anonimat.

11.6. Annex 6. Qüestionaris de comprensió de la 1a i 2a edició del 2015.

Aquí s'inclouen les dues versions del qüestionari del 2015. Degut als problemes de comprensió detectats a la primera edició es varen revisar les preguntes a fi d'adaptar-les als nivells de comprensió de la mitjana dels joves participants en el programa.

Preguntes per avaluar la comprensió dels continguts (1ª edició 2015).

Sessió 0 individual o pre - inicial: MOTIVANT PER AL CANVI

1.Pregunta.-Tens o has tingut algun problema relacionat amb l'autocontrol i/o la resposta violenta ?

- a) no mai
- b) sí, alguna vegada
- c) sí, més sovint del que hauria volgut
- d) sí, però sempre per com auto- defensa i per culpa d'altres persones

2-Pregunta: La participació en aquest grup de joves i sessions per al canvi et serà d' utilitat per mirar

- a) de fixar-se més en tot el que ha passat els darrers mesos
- b) d' augmentar l'atenció pròpia –sobretot- en el present i en el futur

3 Pregunta.-Per a participar en el programa és millor sentir-se

- a) culpable per totes les coses que han succeït en el passat.
- b) responsable del que faig i faré a partir d'ara.

4.Pregunta.-Quines són les principals condicions per obtenir èxit formant part del grup de joves

- a) Assistir a cada sessió i participar activament
- b) Mirar, pensar i preparar el futur
- c) Exercir la responsabilitat
- d) Les tres respostes anteriors son encertades

Sessió 1: IDENTIFIQUEM EL PROBLEMA

1.1 Pregunta.- El descontrol i, fins i tot l'ús de la violència, en un conflicte creus que

- a) aporta una solució immediata i vistosa per tothom
- b) no aporta solució duradora, pot complicar-ho més i no és eficaç

1.2 Pregunta.- Indica els punts de vista que creus que pot haver-hi en un conflicte concret entre una mare/pare i un fill/a.

- a. el punt de vista del jove
- b. el punt de vista de l'adult progenitor: mare/pare
- c. el punt de vista social o institucional: el jutge
- d. tots els anteriors punts de vista son importants

1.3 Pregunta: quins són els passos per observar, escoltar i poder posar-se al lloc de l'altra persona?

- a. miro, em fixo, estic atent a la persona que em parla
- b. penso lo que diu

- c. espero el meu torn, callo per a que parli
- d. pregunto (com a mostra que he escoltat i ans de parlar)
- e. ho expresso amb les meves paraules
- f. tots cinc anteriors passos son importants per posar-se a la pell de l'altre/a

Sessió 2: LES EMOCIONS i el *temps -fora*.

2.1.-Pregunta.- Davant d'un fet/ esdeveniment / situació /provocació així com son visibles les senyals i els signes físics que acompanyen l' emoció no son visibles

- a. la conducta o actuació
- b. la situació – provocació externa
- c. la emoció – sentiment
- d. el pensament – les paraules que cadascú es diu a si mateix

2.2 -Pregunta : Digues les preguntes màgiques per prendre la decisió encertada ?

- a. què tinc que fer
- b. de quantes formes puc fer-ho,
- c. quina és la millor,
- d. cóm ho he fet
- e. totes quatre anteriors

2.3 Pregunta: com pots contenir una emoció negativa i controlar la ira ?

- a. observo signes que m' anticipen que estic a punt de perdre control sobre mi

- b. penso, em pregunto, busco per què em sento d' aquesta manera
- c. busco formes de seguir tenint control sobre mi mateix (per. ex. temps fora)
- d. escullo la millor forma de controlar-me i la poso en pràctica

Sessió 3: ELS PENSAMENTS: CLAU PER L'AUTOCONTROL

3.1.-Pregunta: Cóm és el pensament automàtic?

- a. L'immediat, lligat a un fort sentiment o emoció
- b. Sembla compartit per tothom, pel grup d'iguals, és moda
- c. Es evident, no cal aturar-se,
- d. tots els anteriors punts de vista son importants

3.2.-Pregunta: Cal escoltar el doble que parlar per aquest motiu?

- a. Per observar millor lo que se diu i lo que se fa, els gestos.
- b. Per encertar més o millor.
- c. Per a poder preguntar allò no aclarit.
- d. Per a errar la menys.

e. Les quatre anteriors són correctes

3.3.- Pregunta.-Digui quins d'aquests pensaments o creences són certs/verdaders o falsos /erronis

- a. Els homes volen sempre controlar les dones V - F
- b. Els homes com que tenen més força, tenen raó més vegades. V – F
- c. Sóc una persona humana, puc equivocar-me, em cal expressar-ho V - F

- d. El diner és el més poderós, ell pot obtenir-ho i comprar-ho tot V - F
- e. L'amor és l'única forma de solucionar-ho sempre tot V - F

Sessió 4: LES CONDUCTES

4.1 Pregunta.- És possible el descontrol i la resposta violenta per mitjà de

- a. les paraules, amenaça, coacció (verbal)
- b. els cops de peus i les mans (física, corporal)
- c. els costums, hàbits, pràctiques (per la força, de tipus sexual , d' abús)
- d. amb qualsevol de les anteriors

4.2 Pregunta.- Amençar, insultar i cridar el meu amic@; / company /a; nuvi@ mare/pare perquè no vol anar /venir /fer allò que li demano

- a. no és un acte violent ja que no s'ha arribat a pegar
- b. és un acte violent encara que hi hagi cops o agressió física

4.3 Pregunta: com et pots disculpar d' un error

- a. decideixo si he de disculpar-me per un error que he comès
- b. penso en la forma de disculpar-me
- c. escullo el millor moment i el millor lloc per disculpar-me
- d. ofereixo alguna cosa(= penyora) per la disculpa
- e. totes quatre passes fan creïble la petició de perdó

Sessió 5: LES NORMES

5.1 Pregunta .-Els principals motius per complir normes i les lleis són:

- a. perquè no et castiguin o per obtenir un premi
- b. per facilitar la convivència i evitar el caos o la llei del més fort
- c. les dues respostes anteriors són compatibles i/ o complementàries.

5.2 Pregunta.-El respecte, la col·laboració i l'ajuda, condueixen sempre

- a. que els altres també t'ajudin i et respectin
- b. que semblis més feble, atemorit i poruc als ulls dels altres
- c. primer, ajudar-se un mateix per a poder ajudar als altres

5.3.-Pregunta: Saps quina és la regla d'or del bo i millor comportament ?

- a. Tractar-se a un mateix millor que als altres
- b. Tractar l'altre/a com voldries que et tractessin
- c. Tractar l'altre/a menys bé del que voldries et tractessin.

Sessió 6: ESTILS DE RELACIÓ

6.1.- Pregunta: Hi ha un sexe millor que l'altre? Que tingui més avantatges i menys inconvenients?

- a) Sí
- b) No

Quin és ? Per que? Explica les raons

6.2.- Pregunta: L'actitud que pot afavorir millor que una relació entre persones vagi bé, és:

- a. Que sempre una de les dues persones prengui totes les decisions (així s'estalvien discussions inútils) V - F
- b. Que les decisions es prenguin amb el major acord entre tots dos (no sempre poden estalviar-se totes les discussions) V - F

6.3 Pregunta: cómo pots contenir una emoció negativa i controlar la ira?

- a. observo signes que m'anticipen que estic a punt de perdre control sobre mi
- b. penso, em pregunto, busco per què me sento d'aquesta manera
- c. busco formes de seguir tenint control sobre mi mateix
- d. escullo la millor forma de controlar-me i la poso en pràctica
- e. totes quatre passes permeten controlar la ira

Sessió 7: RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

7.1-Pregunta : El pare de Miquel explica la seva esposa que son fill aplegà a la 01h. de la matinada quan havien quedat que tornaria a les 20h. del vespre. Aquesta situació és:

- a. un problema
- b. un fet o endarreriment de 5 h.
- c. una opinió
- d. les tres coses juntes i alhora

7.2.-Pregunta: Quines són les preguntes clau per a resoldre el conflicte prenent la decisió encertada ?

- a. què he de fer?
- b. de quantes formes puc fer-ho?
- c. quina és la millor?
- d. com ho he fet ?
- e. totes quatre son adequades per analitzar i resoldre un conflicte

7.3.- Pregunta: quines són les passes convenient expressar els meus sentiments a un altra persona ?

- a. penso i m' aturo a reconèixer els meus sentiments
- b. valoro les conseqüències d' allò que vaig a expressar
- c. escullo el millor moment i lloc
- d. dic en paraules/fets inconfusibles- allò que vull manifestar-
- e. totes quatre anteriors

Sessió 8: SEGUIMENT, COMENÇAT A CANVIAR.

8.1.- Pregunta: A casa els pares et renyen per no haver fet allò que t'havies encarregat i haver arribat amb un gran retard – sense avisar-. Penses en el teu interior

- a. que volen fer-te la punyeta
- b. que no entenen la situació, els motius i les circumstàncies de la gent jove

- c. els dies que comprens el seu malestar i preocupació. Enumeres les seves raons, tot demanant los t'excusin o perdonin, amb el compromís – i penyora- pel qual acredites que no tornarà a passar

8.2 -Pregunta: ¿podem canviar sense practicar i exercitar-nos?

- a. som el que practiquem: el que fem, pensem i sentim
b. automàticament i sense esforç es pot canviar (sense consciència del que fem, pensem o sentim).

8.3.- Pregunta: el mestre/ el patró et castiga per no fer-li cas o fer burla d'altres, tot seguit el que faig és

- a. m'enfado
b. me'n vaig de classe, de la feina...
c. m'espero a tenir un lloc i moment adequat per a exposar-li les meves raons

Moltes gràcies

Preguntes per avaluar la comprensió dels continguts 2ª edició 2015.

SESSIÓ GRUPAL 1: Entre tots identifiquem el problema

1. Usar la violència aporta solucions a un conflicte o be encara el pot complicar mes?

- a. porta una solució vistosa i valenta
b. Pot complicar encara a mes la situació.

2. Digues tots els punts de vista que creus que pot haver-hi en un conflicte concret .

- a. La del jove
b. la del pare o la mare.
c. la de la policia.
d. La de l'advocat defensor.
e. la del jutge.
f. Totes les anteriors són importants.

SESSIÓ GRUPAL 2: LES EMOCIONS

1. Ordena els quatre passos de la seqüència: estímul extern, emoció, pensament, actuació.

- a. Actuació -> pensament -> actuació -> estímul extern.
- b. Estímul extern -> emoció -> pensament -> actuació.
- c. Pensament -> emoció -> estímul extern -> actuació.
- d. Actuació -> emoció -> estímul extern -> pensament.

2. Digues totes les preguntes "màgiques" de les que hem parlat a la sessió, que et recordis en aquests moments.

- a. Si et tornés a passar com actuary?
- b. De quantes maneres diferents podies haver actuat?
- c. Quina d'aquestes hauria estat la millor?
- d. Com creus que t'hauria anat amb la nova elecció?
- e. Hi hauria encara alguna forma de millorar-ho

SESSIÓ GRUPAL 3: Els pensaments

1. Què has entès que és un pensament automàtic?

- a. *El primer que em ve el cap.*
- b. *El que pensa tot el món i és evident.*
- c. *El més fàcil i qualsevol de les dues anteriors.*

2. Digues quines d'aquestes idees són errònies.

- a. Totes les dones sempre volen controlar-nos
- b. Tots els homes sempre tenen raó.

c. Soc un ésser humà i per tant em puc equivocar.

d. El diner ho compra tot.

e. Tots els pares són uns controladors.

SESSIÓ GRUPAL 4: Les Conductes.

1.- Podem dir que hi ha violència en els següents àmbits?

a. Verbal

b. Físic

c. Sexual

d. Pot haver-hi violència en tots els àmbits anteriors

e.

2. Amençar, insultar i cridar al meu par@ o mar@, perquè no vol domar-me diners per anar a un concert, no pot considerar-se un acte violent, ja que no he arribat a pegar-li.

a. Veritat

b. Fals

SESSIÓ GRUPAL 5: Desenvolupament moral i necessitat de les normes.

1.- Per què es important complir les normes i les lleis?

a. Per a que no et sancionin.

b. Per fer possible una millor convivència.

c. Les dos respostes anteriors son correctes. Perquè?

2.- Senyala els valors morals que entren en joc en el dilema moral del Jairo i el seu pare.

- a. L'amor pel pare
- b. La por a anar internat.
- c. L'amor per la germaneta.
- d. La salut.
- e. El respecte per la veritat.
- f. L'estabilitat econòmica de la família.

SESSIÓ GRUPAL 6: Estereotips de gènere i estils de relació familiar.

1.- Creus que hi ha un sexe millor que l'altre?

- a. Si
- b. No

Per què?

2.-Quina creus que és l'actitud que els pares o la parella ha de tenir?.
(pot haver-hi moltes respostes correctes)

- a. Un dels dos ha de prendre totes les decisions, (així s'eviten discussions inútils).
- b. Que les decisions es prenguin d'acord entre les dues parts.
  - a. És normal deixar de veure als amics quan estàs en parella.
  - b. Els pares m'han de defensar sempre.
- c. Si a la meva parella no li agrada la roba que em poso, hauria de canviar-me-la.

- d. Le feines domèstiques són cosa de les mares.
- e. Si una persona m'estima ha de saber quan estic enfadat sense preguntar-m'ho.

SESSIÓ GRUPAL 7: Resolució de conflictes.

1.- El pare d'en Miguel li diu a la seva dona que ahir el seu fill va arribar a la 01:00h del matí, quan havia d'arribar a les 20:00h del vespre.

Aquesta situació és:

- a. Un problema.
- b. Un fet.
- c. Una opinió.
- d. Les tres coses juntes

2.- Per solucionar un problema, el primer que s'ha de fer és:

- a. Buscar alternatives per solucionar-lo.
- b. Identificar el problema.
- c. Una pluja d'idees.
- d. Comprovar que funcionar l'alternativa escollida

SESSIÓ GRUPAL 8: Estadis del canvi

1.- Si la teva mare t'escriu per haver arribat més tard de la hora acordada tu que penses?

- a. Que ho fa per fer-te la punyeta.
- b. Que no entén les teves motivacions.
- c. Entens el seu enfado i li demanes perdo.

2.- El mestre em castiga perquè un grup de la classe ha estat tota la hora fent-li burla i no l'han deixat fer la classe. Jo no he participat gens d'aquesta acció i crec que és injust el càstig. Què faig?

- a. M'enfado, l'engego a la merda i me'n vaig després de donar un fort cop de porta.
- b. Me'n vaig a casa sense dir res molt enfadat i compleixo el càstig.
- c. M'espero a que acabi la classe i després me'n vaig al despatx del mestre i li explico la situació i les raons per les que considero que és injust.

11.7. Annex 7. Avaluació del CASB test d'assertivitat i de URICA test predisposició per al canvi

CASB “Children Assertive Behavior Scale” de Michelson 1987. **Test d'Assertivitat: anàlisi de significació estadística.**

Es fa fer un contrast de mitjanes amb la prova de mesures repetides i amb la prova de Wilcoxon per observar la significació de les diferències. El resultat es que no van se significatives.

Dades:

	Antes	Después
Albert	0	-2
Víctor	3	1
Eva	0	4
Alba	-1	-2
Adrian	11	1
Hamza	-1	-3
Tarik Mohamed	-1	6
Mitjana grup	1,57142857	0,71428571

Anàlisis estadístic mesures repetides:

	Variable 1	Variable 2
Media	1,57142857	0,71428571
Varianza	19,2857143	11,2380952
Observaciones	7	7
Coeficiente de correlación de Pearson	0,05822225	
Diferencia hipotética de las medias	0	
Grados de libertad	6	
Estadístico t	0,42250727	
P(T<=t) una cola	0,34368862	
Valor crítico de t (una cola)	1,43975575	
P(T<=t) dos colas	0,68737724	
Valor crítico de t (dos colas)	1,94318028	

Anàlisi estadístic prova de Wilcoxon:

		Rangos		
		N	Rango promedio	Suma de rangos
Después - Antes	Rangos negativos	6 ^a	3,83	23,00
	Rangos positivos	1 ^b	5,00	5,00
	Empates	0 ^c		
	Total	7		

a. Después < Antes

b. Después > Antes

c. Después = Antes

Estadísticas de contraste

	Después - Antes
Z	-1,532 ^a
Sig. asintót. (bilateral)	,125

a. Basado en los rangos positivos.

b. Prueba de los rangos con signo de Wilcoxon

Predisposició al canvi: anàlisi de la significació estadística.

URICA: anàlisi significació estadística.

En aquest cas, s'han dividit els anàlisis estadístics segons els factors del test. D'aquesta manera, obtenim quatre factors de cada participant abans i quatre

després. La comparativa es dona entre la mitjana dels quatre factors abans i després d'haver passat pel programa.

Com ja s'ha dit, per aquesta prova les diferències no van ser significatives.

	Precontemplación	Contemplación	Acción	Mantenimiento	Precontemplación	Contemplación	Acción	Mantenimiento
Albert	20	36	32	29	23	34	37	28
Víctor	16	35	35	32	17	38	35	23
Eva	20	31	34	21	10	37	36	36
Alba	11	33	34	21	8	40	36	32
Adrian	28	34	30	32	28	26	25	27
Hamza	14	39	37	34	31	25	35	29
Tarik Mohamed	17	32	32	31	20	27,5	30	31
Mitjana grup	18,00	34,29	33,43	28,57	19,57	32,50	33,43	29,43

Dades primera edició del 2015

Pre test

Post test

Anàlisis estadístic mesures repetides:

Precontemplació		
	Variable 1	Variable 2
Media	18	19,5714286
Varianza	29,6666667	74,2857143
Observaciones	7	7
Coefficiente de correlación de Pearson	0,39763055	
Diferencia hipotética de las medias	0	
Grados de libertad	6	
Estadístico t	0,50938301	
P(T<=t) una cola	0,31433515	

Valor crítico de t (una cola)	1,94318028
P(T<=t) dos colas	0,62867031
Valor crítico de t (dos colas)	2,44691185

Contemplació		
	<i>Variable 1</i>	<i>Variable 2</i>
Media	34,2857143	32,5
Varianza	7,23809524	38,75
Observaciones	7	7
Coeficiente de correlación de Pearson	-	0,39807118
Diferencia hipotética de las medias	0	
Grados de libertad	6	
Estadístico t	0,61341613	
P(T<=t) una cola	0,28105928	
Valor crítico de t (una cola)	1,94318028	
P(T<=t) dos colas	0,56211855	
Valor crítico de t (dos colas)	2,44691185	

Acció		
	<i>Variable 1</i>	<i>Variable 2</i>
Media	33,4285714	33,4285714
Varianza	5,28571429	18,952381
Observaciones	7	7
Coeficiente de correlación de Pearson	0,66132018	
Diferencia hipotética de las medias	0	
Grados de libertad	6	
Estadístico t	0	
P(T<=t) una cola	0,5	
Valor crítico de t (una cola)	1,94318028	
P(T<=t) dos colas	1	
Valor crítico de t (dos colas)	2,44691185	

Manteniment		
	Variable 1	Variable 2
Media	28,5714286	29,4285714
Varianza	28,952381	16,952381
Observaciones	7	7
Coeficiente de correlación de Pearson	-0,7426279	
Diferencia hipotética de las medias	0	
Grados de libertad	6	
Estadístico t	-0,2554541	
P(T<=t) una cola	0,40345198	
Valor crítico de t (una cola)	1,94318028	
P(T<=t) dos colas	0,80690396	
Valor crítico de t (dos colas)	2,44691185	

Anàlisi estadístic prova de Wilcoxon:

1. Precontemplació

Rangos				
		N	Rango promedio	Suma de rangos
Precontemplativo2 - Precontemplativo1	Rangos negativos	2 ^a	4,00	8,00
	Rangos positivos	4 ^b	3,25	13,00
	Empates	1 ^c		
	Total	7		
<p>a. Precontemplativo2 < Precontemplativo1</p> <p>b. Precontemplativo2 > Precontemplativo1</p> <p>c. Precontemplativo2 = Precontemplativo1</p>				

Estadísticos de contraste^b

	Precontemplativo2 - Precontemplativo1
Z	-,530 ^a
Sig. asintót. (bilateral)	,596

a. Basado en los rangos negativos.

b. Prueba de los rangos con signo de Wilcoxon

2. Contemplació**Rangos**

		N	Rango promedio	Suma de rangos
contemplativo2 - contemplativo1	Rangos negativos	4 ^a	4,25	17,00
	Rangos positivos	3 ^b	3,67	11,00
	Empates	0 ^c		
	Total	7		

a. contemplativo2 < contemplativo1

b. contemplativo2 > contemplativo1

c. contemplativo2 = contemplativo1

Estadísticos de contraste^b

	contemplativo2 - contemplativo1
Z	-,507 ^a
Sig. asintót. (bilateral)	,612

Rangos

		N	Rango promedio	Suma de rangos
contemplativo2 - contemplativo1	Rangos negativos	4 ^a	4,25	17,00
	Rangos positivos	3 ^b	3,67	11,00
	Empates	0 ^c		
	Total	7		

a. Basado en los rangos positivos.

b. Prueba de los rangos con signo de Wilcoxon

3. Acció

Rangos

		N	Rango promedio	Suma de rangos
accion2 - accion1	Rangos negativos	3 ^a	3,17	9,50
	Rangos positivos	3 ^b	3,83	11,50
	Empates	1 ^c		
	Total	7		

a. accion2 < accion1

b. accion2 > accion1

c. accion2 = accion1

Estadísticos de contraste^b

	accion2 - accion1
Z	-,213 ^a
Sig. asintót. (bilateral)	,832

a. Basado en los rangos negativos.

b. Prueba de los rangos con signo de Wilcoxon

4. Manteniment

Rangos

		N	Rango promedio	Suma de rangos
mantenimiento2 - mantenimiento1	Rangos negativos	4 ^a	2,50	10,00
	Rangos positivos	2 ^b	5,50	11,00
	Empates	1 ^c		
	Total	7		

a. mantenimiento2 < mantenimiento1

b. mantenimiento2 > mantenimiento1

c. mantenimiento2 = mantenimiento1

Estadísticos de contraste^b

	mantenimiento2 - mantenimiento1
Z	-,105 ^a
Sig. asintót. (bilateral)	,916

a. Basado en los rangos negativos.

b. Prueba de los rangos con signo de Wilcoxon

11.8. Annex 8. Exemple de sessió del programa MIRALL

A continuació, a mode d'exemple, adjuntem la sessió conjunta número 9. L'última del programa, pensada per poder posar en comú els coneixements que els fills/filles han après al programa MIRALL amb els que els pares/mares han après al programa LIMITS. En aquesta sessió també es pot observar quin es l'estructura general de les sessions, que inclou la justificació, els objectius, els exercicis i la seqüenciació temporal de la sessió.

Unitat 11 SESSIÓ CONJUNTA

Junts, pares i fills, posem en comú el que hem après

1. JUSTIFICACIÓ DE LA SESSIÓ

Les sessions del programa MIRALL amb els joves s'han desenvolupat de forma paral·lela a les sessions del programa LÍMITS en el que han participat alguns dels seus pares.

Aquesta sessió té per objectiu compartir les vivències i reflexions dels joves i dels seus pares, que han participat en un o altre programa.

L'objectiu final és que tan els joves com es seus pares coneguin i entenguin el que uns i altres han treballat en el seu curs i el perquè.

Finalment, s'introdueix el tema de l'afecte i l'estimació dins de l'àmbit familiar per tal de que serveixi de nexa d'unió i espai comú entre uns i altres.

2. OBJECTIUS DE LA SESSIÓ

- Tenir coneixement dels temes i reflexions tractats en un i altre programa.
- Posar en comú i destacar els aprenentatges més valorats per uns i per altres en els respectius programes.
- Saber reconèixer en una situació de confrontació concreta en la seva relació, els elements i les alternatives treballats en els programes.
- Identificar els elements bàsics d'una relació afectiva familiar.

3. MATERIAL NECESSARI

- Aula àmplia.
- Canó projector, ordinador, i connexió a Internet.
- Pissarra, paper i llapis.

4. REVISIÓ I RECORDATORI DES TEMES TRACTATS.

Tant els joves com els seus pares han finalitzat els programes (MIRALL o LÍMITS).

En ambdós programes hi ha un objectiu general comú com és el de millorar la convivència dins de l'àmbit familiar.

Els temes i materials treballats en un i altre programa han abordat aspectes comuns, com poden ser: eines per a la resolució de conflictes, la normativa familiar, les habilitats de comunicació o la contenció dels impulsos.

És recomanable que aquesta sessió conjunta es desenvolupi al cap d'un període d'un mínim d'un mes després d'acabar ambdós programes.

5. DISTRIBUCIÓ DE LES SESSIONS PROGRAMA LÍMITS I PROGRAMA MIRALL

Session s	Programa LÍMITS	Programa MIRALL
0.1		Sessió individual
1	Definició d'objectius	Definició del problema
2	Habilitats de comunicació	Les emocions
3	Resolució de conflictes	Els pensaments
4	Normes i límits	Les conductes
5	Supervisió de sancions i vincle familiar	Les normes
0.2		Sessió individual
6	Resolució de conflictes	Estils de relació
7	Posició familiar davant l'alcohol i els tòxics	Resolució de conflictes
8	Seguiment	Estadis del canvi
0.3		Sessió individual
9	<i>Sessió conjunta</i> ³²	Sessió conjunta

---

³²Aquesta sessió complementa el programa LIMITS original.

6. PARTICIPANTS A LA SESSIÓ

En aquesta sessió hi participen només les famílies (els pares i els seus fills), que han participat alhora en un programa i l'altre.

Tenint en compte que es tracta d'una sessió conjunta, els **trainers** seran un barreja dels que han fet el programa LÍMITS i els del programa MIRALL.

També és recomanable la participació del **monitor auxiliar**, ja que el seu testimoni pot beneficiar i ajudar a la comprensió mútua entre els joves i les seves famílies i a l'inrevés.

7. PRESENTACIÓ DE LA SESSIÓ(15') [15']

El **trainer** principal valora l'esforç que ha suposat tant pels pares com pels joves la participació i l'assistència en els respectius programes.

Comparteix amb tot grup i posa en valor, l'objectiu general d'ambdós programes, de la millora de la convivència i les relacions familiars.

S'exposa que tant en un programa com a l'altre s'han identificat els elements que dificulten les relacions en l'àmbit familiar i s'han treballat eines per tal de millorar-les.

8. EXPLICACIÓ DE LES ACTIVITATS, MATERIAL PEL TÈCNIC

Aquesta sessió es preveu que hi hagi tres espais de reflexió i de treball diferenciats.

Exercici1 Recordatori dels continguts treballats en un i altre programa. (30') [45']

Un cop feta la presentació de la sessió, el **trainer** principal pregunta als assistents com els ha anat el període de temps des de la darrera sessió fins aquests moments. En cas que s'exposin situacions i conflictes concrets, es pot tractar d'identificar directament com s'ha produït i quines han estat les actuacions d'uns i altres.

En cas que no sorgeixi cap situació concreta a comentar el **trainer** invita als participants a fer memòria de quins temes o activitats dels que van treballar en el programa en tenen més record. Es tracta de fer dos llistats un per cada programa i finalment, si s'escau completar-les, o bé passar directament a veure les semblances i a entendre els objectius comuns.

Un cop fets els llistats es proposa als participants que diguin si els han aplicat en les seves relacions familiars recents.

Exercici 2 Identificar actituds i actuacions positives i negatives en una situació de confrontació concreta dins de l'àmbit familiar. **(30') [75']**

Exercici: Es convida als assistents a visionar unes escenes de la sèrie *Hermano Mayor*³³, en les que hi ha una confrontació familiar. Aquesta escena en cas de que no hi hagi els mitjans audiovisuals adients, o be si es considera que té massa càrrega de violència es pot substituir per un Role-Playing³⁴

Tot seguit es fan dos grups, un de joves i un altre de pares, i se'ls demana que identifiquin les actuacions positives i les negatives dels personatges que surten a les escenes visionades, al següent quadre que s'omplirà a la pissarra, per mitjà d'un DAFO com el que es proposa a continuació.

Coses que Francisco fa be:	Coses que Francisco fa malament:
En quines coses ha de millorar Francisco?	Quines coses poden dificultar que Francisco millori?

---

³³ Al youtube hi ha molts talls de la sèrie susceptibles de poder ser treballats, a la prova pilot se'n va utilitzar un que portava per títol: "*la historia de Fran*".[la historia de fran](#)

³⁴Vegeu guió proposat a l'apartat dels annexes.

Coses que la mare fa bé.	Coses que la mare fa malament.
En quines coses ha de millorar la mare ?	Quines coses poden dificultar que millori la mare?

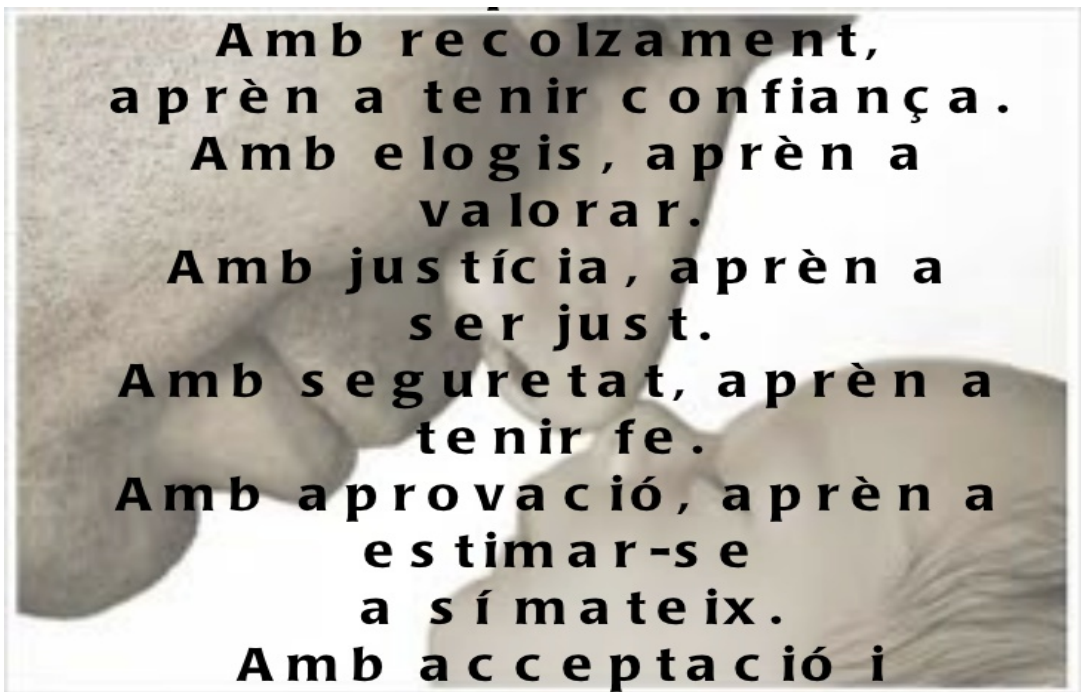
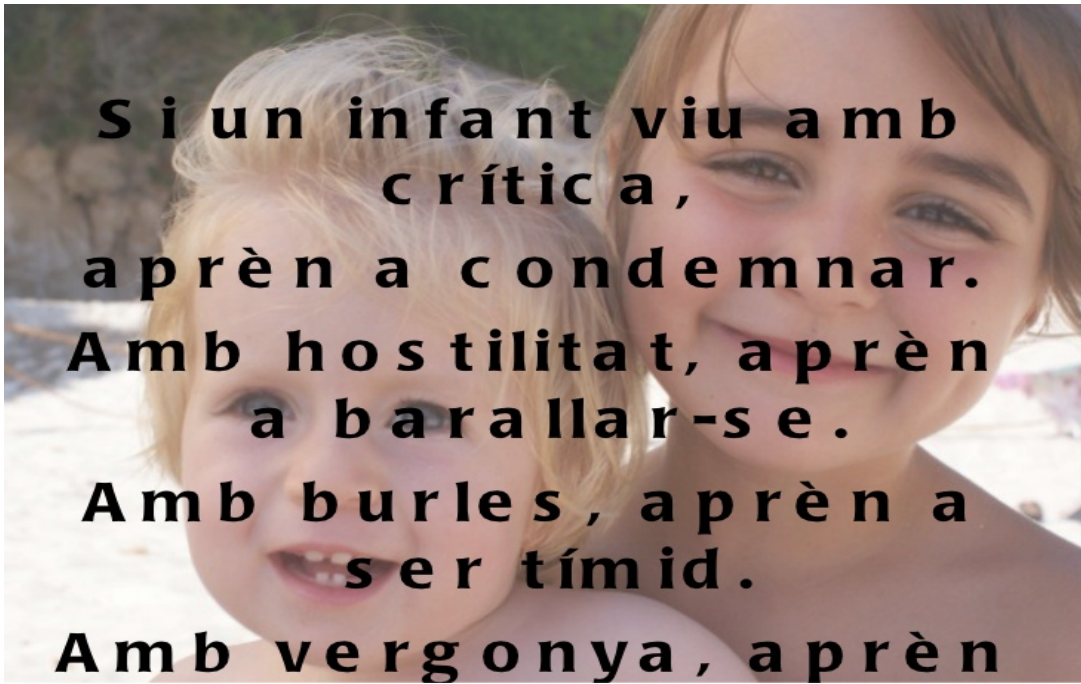
Exercici 3 Reflexionar sobre els elements bàsics que componen l'afecte en les relacions familiars. **(30') [105']**

Ens basem en la teoria de Bowlby³⁵ sobre l'aferrament infantil i els condicionants que això suposa pel desenvolupament de l'infant.

---

³⁵Bowlby J (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds* (en anglès). Londres: Tavistock Publications

Un cop feta la introducció es planteja la següent pregunta:

Com sabeu que el vostre³⁶ ..... us estima?

En un primer moment, la pregunta es dirigeix als joves. Les respostes es van anotant a la pissarra.

---

³⁶Fill/a, pare / mare, company/ companya.

En un segon moment, la pregunta es dirigeix als pares, i s'anoten les respostes al costat.

Tot seguit s'invita als participant a reflexionar sobre els tres elements bàsics que componen l'afecte.

1.- **El respecte:** no insultar ni menystenir, saber demanar perdó, ser honrat, dir la veritat, ser just, ser conseqüent.

2.- **Les mostres d'afecte:** els petons i les abraçades, les paraules dolces i amables, les rialles, els reconeixements, les paraules d'encoratjament.

3.- **La confiança:** ser lleial, guardar la privacitat, donar oportunitats, respectar les decisions, les crítiques constructives.

I tot seguit es valora conjuntament la importància que tenen pel desenvolupament dels joves i la responsabilitat dels pares de tenir-ho en compte pel futur desenvolupament dels seus fills.

Es clou la sessió intentant destacar els aspectes positius i les experiències concretes tant dels canvis positius que s'han produït durant i després de l'aplicació del programa, com també dels elements concrets que han destacat en relació amb les respectives relacions afectives.

Exercici 4 (25') [115'] Per tal de recordar i consolidar els conceptes apresos es proposa un darrer exercici que es realitzarà en funció del temps.

D'entrada s'explica la història del creixement de la planta del bambú: Després de ser plantada es passa fins a 6 anys en les que sembla que no hi hagi creixement, passat aquest temps i en qüestió d'unes poques setmanes la planta pot créixer fins a 30 m. L'explicació es que durant els 6 primers anys el creixement de la planta ha estat soterrani, tot construït una potent xarxa d'arrels, les quals permeten que després en unes poques setmanes pugui completar el creixement.

Cal que prèviament s'hagi enganxat a la paret una representació esquemàtica d'una planta de bambú

Un cop explicada aquesta història es demana que cadascun dels participants a la sessió escrigui en un paper una característica positiva dels seu fil/o pares i una cosa que li agradaria canviar del seu comportament. Les respostes es llegeixen i s'enganxen a la planta de bambú.

Es dona la possibilitat de qui vulgui ho comentí però no es força la situació.

Finalment el **trainer** principal fa una reflexió tot lligant les aportacions amb la història del creixement de la planta del bambú.

9. CONCLUSIONS I RESUM DELS CONCEPTES TREBALLATS (FITXES RESUM) (5') [110']

En ambdós programes hi ha un objectiu general comú com és el de millorar la convivència dins de l'àmbit familiar.

Els temes i materials treballats en un i altre programa han abordat aspectes comuns, com poden ser: eines per a la resolució de conflictes, la normativa familiar, les habilitats de comunicació o la contenció dels impulsos.

És recomanable que aquesta sessió conjunta es desenvolupi al cap d'un període d'un mínim d'un mes després d'acabar ambdós

Durant els programes tan els pares com els joves heu pogut conèixer i experimentar tècniques per minvar o resoldre els conflictes de relació que se us plantegin, ara és el moment de posar-ho en pràctica en els vostres vides. Podreu seguir comptant amb els TMO per que us ajudi en aquelles situacions en les que vosaltres mateixos no hi trobeu solució, però el més important és que intenteu aplicar tot allò que heu après en aquest període.

Què us vagi molt be!

11.9. Annex 9. Exemple de treball entre sessions

S'inclou aquest full informatiu utilitzat per veure els objectius i la justificació d'utilitzar la xarxa social *Facebook* per al desenvolupament del programa

MIRALL. Espai Facebook: MIRALL TARRAGONA

Volem que el programa MIRALL s'acosti ben a prop de les noves tecnologies de la informació fomentant la comunicació i el traspàs d'informació i materials didàctics entre els participants a través d'un perfil social a la xarxa de Facebook.

Els temps canvien, i amb ells, apareixen noves formes de comunicació. Per tant, com no pot ser d'una altra forma, els nostres joves tenen incorporades les xarxes socials a la seva rutina diària i a la seva manera de relacionar-se amb els iguals. Donar al programa MIRALL un perfil de Facebook és acostar-lo als joves que hi participen i al seu llenguatge.

En aquest sentit, la segona edició del programa va comptar per primera vegada amb aquest espai, si ben és cert que en un primer moment molts dels participants es van mostrar reticents, finalment un percentatge molt elevat va accedir a afegir-se al perfil i van fer algunes aportacions.

Bàsicament, es va utilitzar per compartir alguns dels materials audiovisuals emprats en les sessions i per proposar reflexions i pensaments en forma de frases senzilles i properes que sintetitzin el contingut de cadascuna de les sessions.

Per a la tercera edició, està previst que l'espai Facebook sigui un espai més pautat i

que es consolidi com una eina de comunicació i treballs entre els joves i els tècnics.